СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

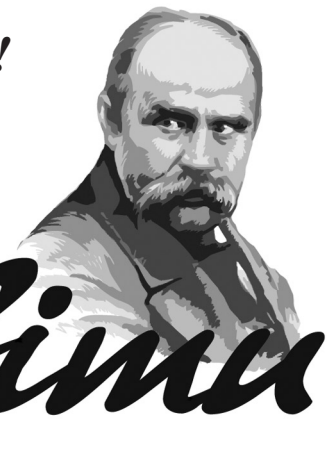

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК **48 (1100), 26 листопада — 2 грудня 2020**

Фото Георгія Лук'янчука

Ми — перемогли!

21 листопада в Україні відзначають День Гідності та Свободи.

Цього дня з інтервалом у 9 років в Україні розпочалися дві Революції — Помаранчева Революція 2004 року та Революція Гідності 2013-го. Свято є наступником Дня Свободи, який у 2005-2011 роках відзначався 22 листопада і був присвячений Помаранчевій революції, але був скасований президентом Віктором Януковичем. 13 листопада 2014 року президент Петро Порошенко своїм указом заснував День Гідності та Свободи, який відзначається 21 листопада. На відміну від Помаранчевої, революція 2013-2014 років запам'яталася жорсткими зіткненнями між протестувальниками та спецпризначенцями, а кульмінацією боротьби українців за європейський вибір держави стали масові розстріли учасників Майдану "беркутівцями". І, можливо, саме тоді на закривавленому Майдані взимку 2014 року і утвердилася сучасна Українська держава.

Минає сім років від початку подій, які названі початком Євромайдану та Революцією Гідності. Сім довгих років. А запах диму відчувається й досі. І очі, що дивляться з портретів на Алеї Небесної Сотні з питанням: чи не дарма все було? Ні, не дарма. Хоча далеко не все омріяне здійснилося, і багато хто каже, що жертви виявилися марними... Кажуть ті, хто там не був. А ми всі, хто пережив Майдан(и) точно знаємо — Україна змінилася. Ми перестали боятися. Ми здобули почуття власної гідності. Ми стали Нацією, а ті що не пережили – ні! Якщо люди піднялися і вийшли на Майдан, щоб відстояти право народу, то зворотнього шляху вже немає. Сьогодні в Україні схожа ситуація – реваншисти, що позлазились в Україну при нинішній "зеленій владі", намагаються повернути нас в минуле — в домайданний час. Але нас – не повернути! Нація, суспільство йде вперед, дорослішає. Це довгий і важкий шлях. Крок за кроком, Майдан за Майданом. Шістнадцять років тому ми вийшли на Помаранчевий Майдан, відчувши в собі сили змусити владу жити по честі, а не по безпрєдєлу. Сім років тому ми зробили величезний крок уперед на Євромайдані. І навіть якщо після того тимчасово відступили в останні два роки, знову будемо рухатись вперед.

Розчарування і зневіра приходять до тих, хто чекав абсолютного результату відразу. Але так не буває. Влада ніколи не буде бездоганною, і тому ми завжди будемо готові до Майдану, щоб примушувати владу виконувати Конституцію і Євроатлантичний курс держави, закарбований у ній! Саме завдяки Майдану українці розуміють, що мають владу і відповідальність за країну. У нас не буде ситуації, як в Росії або Білорусі — це найпозитивніший висновок Майдану.

Україна змінилась після Майдану. Дуже багато людей почали цінувати свою країну, розмовляти українською, цікавитись історією. Не було б Євромайдану – не було б сучасної нашої України. Це був наш шанс відстояти європейську українську державу — і ми ним скористались! Кожен з учасників Євромайдану і Революції Гідності пережив особисту історію на Майдані. Люди робили на перший погляд непомітні та буденні речі, які відіграли велику роль у життєписі України. Історія твориться просто зараз, на наших очах і нашими руками. Революцію робили звичайні люди, і це був героїзм простих українських громадян.

Під час зимового протистояння, особливо 20 лютого 2014 року, найстрашнішим було те, що неозброєні, ненавчені, недосвідчені люди, звичайні українці стали до бою проти добре озброєних і екіпірованих, ретельно вишколених і досвідчених російських спецпризначенців, які спокійно і безкарно розстрілювали людей, наче в тирі. Якими смішними майданівці видавались тоді російським снайперам зі своїми пластмасовими касками та дерев'яними палицями проти їхніх гвинтівок, касок, бронежилетів. Мабуть, вони сміялися з нас з-під затонованих забрал своїх шоломів. Але ми – перемогли! І продовжуємо перемагати, хоч дехто вже захищає нас з Небес... – хоча досі нам доводиться виборювати свою свободу і незалежність рідної країни зі зброєю в руках! І ми переможемо.

За матеріалами сайту
День Гідності та Свободи

ВОЛОДИМИР БУРБАН

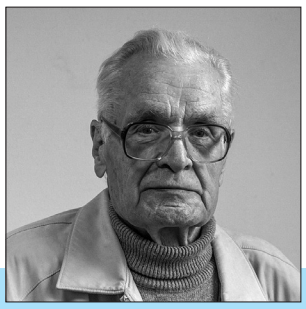

6

НАДІЯ ГУМЕНЮК

8-9

ОЛЕКСАНДР ПЕЧЕРИЦЯ

14

Звернення
до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

Тижневик "Слово Просвіти" — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного "сприяння" нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі — ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об'єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ "Альфа-Банк", р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО "Всеукраїнське товариство "Просвіта" ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети "Слово Просвіти" відгукнулися:

1. **КУ «Центр культури і мистецтва» ЗОР** — 5000 грн.
2. **Гончаренко Катерина Олександрівна** — 700 грн.
3. **Ситник Віктор Тимофійович** — 1000 грн.

Революція, гідність, свобода

І всі вони мені у пам’яті Високі...

Валентина ДАВИДЕНКО,
Київ

Сьогодні я обійшла місця, які мають свій зримий образ у пам’яті. І настрій, що зумовлює парну кількість троянд 21 листопада, щороку і неодмінно. Для Устима й інших ангелів Небесної Сотні. Для невідомого мені юнака, якого бачила тоді лише кілька хвилин з вікна своєї редакції на Європейській площі. Щоразу пишу про нього і надходить нове осмислення того болючого, миттєвого і, на жаль, не кінокадру. Він біг через площу, рятуючись від юрби беркутівців і вже неподалік тротуару зупинився і різко повернувся до них обличчям, чекаючи на свій останній бій. І це був жест неймовірно сміливого чоловіка, героя, який боровся до кінця, демонструючи свою мужність і непоступливість перед ордою. Я завжди кладу троянду на те святе місце, але сьогодні Хрещатик був відкритим для транспорту, тож я залишила її ближче до тротуару. Справді, сьогодні було холодно і сумно. І небагато квітів на Алеї Небесної Сотні. І не людно. І чомусь звучало в думках: “нас маленька шопта...” Але ті, хто все ж там були, мабуть, як і я, пережили знов усі дні біблійної хроніки Майдану, бо пам’ять у цих місцях накриває спогадами і слізьми. І я завжди завважую одну особливість: усі події тієї неймовірної хроніки, мої численні інтерв’ю з людьми, які постали за Свободу, тепер бачаться найперше картинкою перших днів Майдану: колоною усміхнених високих юнаків із дерев’яними щитами. Проти темної орди. Із дерев’яними щитами.

Не біла кисея, а лук на твоєму плечі!
І юні обличчя святих на гранітних іконах.
Зима на Майдані, а їх дерев’яні мечі
й щити дерев’яні тримають однак оборону.
Тому ти й летиш з омофором до рідних облич,
альбом Пантеону навколішки грієш устами.
Відколи ще чути сурми переливчастий клич,
вгорі над Майданом рясніше новими зірками.
Це сяйво, вітчизно, твоїх золотих корогов!
Хоч брезкла пітьма, як чума, і земля без Народу!
Це ті, хто до сходу, затиснувши кригу і кров,
з щитом дерев’яним відстоюють знову Свободу!

«Ще не в кожному серці відбувся Майдан»

21 листопада, в День Гідності та Свободи, львів’яни вшанували полеглих на Майдані та усіх борців за волю України, — це повідомили у пресслужбі Львівської міської ради.

На полі почесних поховань № 67 Личаківського кладовища небайдужі поклали квіти до могил Героїв, запалили лампадки і спільно помолились. Молитву за Героями промовив владика Степан Сус, єпископ курії Києво-Галицького Верховного Архиєпископства УГКЦ.

“Ще не в кожному серці українця відбувся Майдан і Революція Гідності. Ще багато українців потребують справді хорошого прикладу, вміння повірити у те, що цей світ і це життя можна змінити, якщо працювати і бути чесним, якщо шанувати пам’ять Героїв і брати на себе відповідальність. Бажаю усім нам жити гідно, докладати всіх зусиль для того, щоби наша країна і світ довкола нас ставав іншим, кращим, не таким, як був колись. Нехай Бог нам всім допомагає у цьому”, – зазначив владика Степан Сус.

Біля пам’ятника Тарасу Шевченку на проспекті Свободи весь день діяла експозиція та фотовиставка “Євромайдан: сила епохи”.

“Сім років тому саме цей намет було встановлено на проспекті Свободи Студентським Братством Львівщини, він став символом Львівського Євромайдану. Символом єдності, згуртованості та перемоги. Члени Студентського Братства Львівщини у 2014-му році одними з перших вийшли на вулиці міста висловити свою стійку позицію у питанні європейського розвитку України, а згодом очолили Львівський Євромайдан, – кажуть організатори фотовиставки. – *Майданівська бочка, бронежилети, каски та інші елементи самозахисту – невелика частина експонатів Музею Гідності”.*

В обідній час біля Меморіалу пам’яті Героїв Небесної Сотні (перехрестя вул. Кривоноса-Замкова) відбулася мистецька акція “Розмова біля вогню та барикади”.

О 17.00 від пам’ятника Степана Бандери стартував Марш Гідності, який пройшов до пам’ятника Тарасу Шевченкові.

Також проводили безкоштовні екскурсії на Меморіалі пам’яті Небесної Сотні.

День Гідності і Свободи у Полтаві: покази фільмів до 30-річчя Студентської революції на граніті та зібрання біля стели Героям Майдану

21 листопада з нагоди Дня Гідності і Свободи патріотична громада Полтави зібралася біля пам’ятної стели Героям Майдану поруч із облдержадміністрацією, а на полтавських телеканалах та в соцмережах продемонстрували документальні фільми, присвячені 30-й річниці Студентської революції на граніті.

Зібрання біля стели Героям Майдану

З квітами та лампадками полтавці вшанували Героїв. До стели прийшли новообрані депутати міської, районної та обласної рад Микола Кульчинський, Андрій Карпов, Юлія Городчаніна, Євген Янкевич та ін. Депутат міськради, настоятель Свято-Миколаївської церкви Православної Церкви України о. Олександр Дедюхін відслужив панахиду за Героями Небесної Сотні. Захід транслювали у соціальній мережі Фейсбук у режимі он-лайн.

Говорили про події 7-річної давнини у Полтаві й Києві, про теперішні виклики. Мав слово представник Українського інституту національної пам’яті (УІНП) Олег Пустовгар, який наголошував на глибинній суті усіх трьох Майданів вітчизняної новітньої історії як продовженні боротьби за відновлення державності (Студентська революція на граніті, рухівські мітинги і демонстрації), а потім її збереженні (під час Помаранчевих подій та Революції Гідності). “Усі три майдани — це боротьба за незалежність, це стратегічні кроки української Нації на шляху “Геть від Москви!”, — сказав О. Пустовгар. Він оприлюднив Заяву УІНП щодо обшуків у Національному музеї Революції Гідності. “*Обшуки відбулися безпосередньо перед Днем Гідності та Свободи і річницею подій на Майдані. Цим однозначно скористаються антиукраїнські сили, що намагаються дискредитувати Революцію Гідності”,*— наголошується у Заяві цього центрального органу виконавчої влади.

Телепокази й інтернет-перегляди документальних фільмів про Студентську революцію на граніті

З ініціативи Північно-східного міжрегіонального відділу УІНП відбулися телепокази та інтернет-перегляди документальних фільмів про Студентську революцію на граніті. На полтавських телеканалах “ІРТ” й “Місто+” та офіційній Фейсбук-сторінці Полтавської обласної бібліотеки для юнацтва ім. Олеся Гончара продемонстрували новий відеоролик Інституту нацпам’яті. Він виготовлений спільно з Bober Film Studio до 30-річчя Студентської революції на граніті. У ролику знялися учасники першого українського Майдану: Олесь Доній, Ярослав Рущишин, Михайло Канафоцький, Анжеліка Рудницька, Віктор Рог, Людмила Гридковець та Олег Вегера.

А на офіційній Фейсбук-сторінці комунальної установи “Обласний молодіжний центр” показали документальний фільм “16 днів. Революція на граніті” (виробництво Divaki production, 2011 рік).

“Це оповідь про те, як українські студенти у 1990 році відстояли право на гідність, свободу, на власну державу. Фільм розповідає про студентську громадянську акцію в Україні у жовтні 1990 року — голодування студентів на Майдані Незалежності (тоді — площа Жовтневої революції). Саме ця подія стала початком кінця радянської дійсності”, — зазначили співробітники молодіжної установи.

“*З ініціативи УІНП 30-та річниця Студентської революції на граніті цьогоріч відзначається на державному рівні згідно з Постановою Верховної Ради про пам’ятні дати та ювілеї у 2020 році. Тож наші телепокази та інтернет-перегляди присвятили цій важливій пам’ятній даті та Дню Гідності і свободи. Ці документальні фільми повертають глядача у ті часи, дають змогу відчути атмосферу акції та історичне значення тих подій*”, — повідомив регіональний представник УІНП в Полтавській області Олег Пустовгар.

Північно-східний міжрегіональний відділ УІНП

У Кропивницькому кричали в рупор, хто така «ОПЗЖ»

...Низькі щільні хмари, сиза імла, сутінки вже майже по обіді та поодинокі перехожі на вулицях – такою видалася минула субота у Кропивницькому. Попри погодну сірість, цей день у календарі кольоровий. 21 листопада – день Гідності і Свободи. О цій порі у 2004 році в Україні тривала мирна Помаранчева революція, а в 2013 почалися події, що тепер відомі як Майдан. Він закінчився розстрілом повсталих проти антиукраїнського режиму Януковича, Небесною Сотнею і сподіваннями на моральне очищення суспільства від корупції, а також на подальший рух України у бік Європи як оплоту демократичних цінностей, дотримання прав людини і високого рівня життя.

Зоя КРАСІНСЬКА

Минули роки, надії багато в чому не збулися. Одначе не всі їх втратили. Ті, хто вірить в прогресивний поступ України і готові йому сприяти, зібралися в Кропивницькому на площі Героїв Майдану. Серед них – громадські активісти Юрій Митрофаненко, Олег Кокуленко, Дмитро Сінченко (модератор заходу), члени партії “Свобода”.

Учасники акції нагадали, що завоювання обох майданів перебувають під загрозою і як приклад навели недавні обшуки в музеї Революції Гідності у Києві та відміну заочного арешту експрезидента України Віктора Януковича. Оратори також підкреслили, що теперішня влада є “прокладкою” між українським євроатлантичним курсом та експансіоністськими намірами Росії і що РФ вигідно знести зелених, аби потім на їхнє місце прийшли ті сили, які уособлює партія “ОПЗЖ”. Як відомо, вона виступає за тісну інтеграцію з Росією. В умовах, коли РФ анексувала Крим і є стороною кривавого конфлікту на Донбасі, такі наміри принижують гідність України як держави і є загрозою для її свободи. Однак в українському суспільстві є немало людей, котрим “какая разница”, якою мовою розмовляти, аби тільки та мова була “языком” і вони хочуть, щоб прийшов хтось сильний і облаштував життя.

Росія апріорі сильна двома параметрами – великою територією та ядерною зброєю і аж ніяк не рівнем життя народу за межами Москви та ступенем демократичних свобод, до яких українці вже звикли. Та навіть якщо є у світі потужні і дружні до нас держави, то однак варто прислухатися до великого мислителя Жана-Жака Руссо: “Кожен, хто залежить від іншого і не має своїх внутрішніх засобів, не може стати вільним. Союзи, угоди, довіра людей – це може прив’язати слабкого до сильного, але не сильного до слабкого”.

7 річниця Єромайдану і Революції Гідності

Георгій ЛУК’ЯНЧУК

Київ. В сьому річницю Євромайдану по всій Україні пройшли урочисті заходи, концерти, виставки та флешмоби. У церквах служили молебні в пам’ять про Небесну Сотню, а українці несли квіти і лампадки до пам’ятників загиблим учасникам Євромайдану. Державні і громадські діячі теж відзначили в своїх зверненнях цю важливу у вітчизняній історії дату. З Днем Гідності та Свободи українців привітав Митрополит ПЦУ Єпіфаній. Він зазначив, що зараз багато хто хоче відібрати у нас фундаментальну цінність – свободу. “Сьогодні згадаймо про все, чого ми досягли і маємо. Не забудьмо подякувати нашим захисникам, які і в ці хвилини боронять нас від російського агресора, а також – нашим новітнім Героям, які віддали власні життя заради збереження нашої свободи, помолімося за їхніх рідних і близьких, що зазнали непоправних втрат”, – сказав глава церкви.

П’ятий президент України Петро Порошенко у своєму вітанні констатував, що боротьба ще далека від завершення. “Ми знову маємо об’єднуватися, щоб захистити майбутнє України. Ганебне звільнення “беркутів” з лави підсудних на вимогу Путіна, зняття заочного арешту з Януковича, недавні обшуки у музеї Небесної Сотні, порушення кримінальних справ проти лідерів Майдану за нібито “державний переворот” – влада Зеленського вкотре дослівно повторює офіційну риторику Кремля. Усе це – явні ознаки наступу Антимайдану, реваншу проросійських сил і справжнє знущання з подвигу Героїв Небесної Сотні. І це – погроза збанкрутілої влади кожному з мільйонів активних учасників Революції Гідності”, – йдеться у заяві.

Президент України Володимир Зеленський цього дня виступив із відеозверненням. На думку Зеленського, Революція Гідності відбулася через те, що не було виконано більшу частину задекларованого у 2004 році. Від імені президента на Алеї Героїв Небесної Сотні в Києві було встановлено кошик квітів до пам’ятного хреста на місці загибелі активістів Майдану, а прем’єр-міністр України Денис Шмигаль поклав квіти до меморіалу Героям Небесної Сотні в Києві.

Мер Києва Віталій Кличко також виступив з привітанням з нагоди Дня Гідності та Свободи. “Сьогодні ми вшановуємо пам’ять наших Героїв, які, захищаючи свободу, незалежність і європейський вибір українців, поклали життя на Майдані і на Сході України”, – підкреслив він.

До привітань до Дня Гідності та Свободи приєдналося і Посольство США в Україні, опублікувавши відеоролик у Facebook. Посольство США в Україні висловило підтримку Україні в прагненні до створення успішної економіки та правової держави.

У Києві відбулося одразу декілька акцій. Після обіду почався захід на Майдані Незалежності, який організували патріотичні організації столиці. По вулиці Небесної сотні відбулася хода “Не втрачаймо Гідність! Захистимо Свободу!” Акція об’єднала різних людей – це активісти, учасники тих подій та родини загиблих, котрі тримали у руках квіти та синьо-жовті й червоно-чорні прапори. Учасники акції розпочали ходу з Майдану Незалежності й пройшли ключовими місцями Революції Гідності. Хода зупинилися на алеї пам’яті Героїв Небесної Сотні, де відбулася молитва за Україну та пам’ятний молебень за загиблими учасниками Революції Гідності.

А на мосту біля квіткового годинника, Жовтневого палацу і меморіалу Героїв Небесної сотні з’явився плакат з написом “Росія почала війну тут”. Також в Києві на Хрещатику, 36 транслювалися тематичні відео- та фотоматеріали, присвячені Євромайдану, в центрі столиці проводили екскурсійні програми, а навколо Монумента Незалежності розгорнуто виставковий проєкт “Століття незламних”. В Національному історико-архітектурному музеї “Київська фортеця” розгорнута фотовиставка “Майдан – міцність духу” , а в читальному залі Державного архіву Києва можна ознайомитися з архівними документами “До Дня Гідності та Свободи” та в Публічній бібліотеці імені Лесі Українки побачити книжкову експозицію “Слава Героям!”. 25 листопада в Українському національному інформаційному агентстві “Укрінформ” відбулася презентація військово-драматичного фільму “Мати Апостолів”. Національний музей Революції Гідності разом із партнерами запланував до кінця листопада відкриття виставки “Барви свободи. Майдан, мальований дітьми”. Виставка малюнків, створених дітьми під враженням від розповідей про Майдан — дитячі твори, прикметні щирістю, безпосередністю та символічністю образів, окрім того, що мають мистецьку цінність, ще й випромінюють оптимізм і віру в перемогу добра. Експонуватимуться роботи дітей із Києва та Полтавщини, а також кілька малюнків, створених дітьми для підтримки майданівців під час Революції Гідності, зі збірки Музею Майдану. Виставку буде відкрито для огляду до 15 лютого 2020 року.

Також на початку грудня має відбутись презентація другого тому книжки “Майдан. Пряма мова” – в ній інтерв’ю, записані з учасниками та свідками подій Євромайдану в Україні. Це друга книжка серії усних історій, започаткованої Національним музеєм Революції Гідності.

Також напередодні Дня Гідності і Свободи, 19-20 листопада, відбувся Науковий форум “Революція Гідності: на шляху до історії” (онлайн). Вже другий рік поспіль Національний музей Революції Гідності із низкою партнерів активізує й синхронізує зусилля різних інституцій та окремих учених для закріплення теми Революції Гідності в історичному дискурсі. Фокус-тема цьогорічного форуму – “Революції доби постмодерну: Майдан у контексті світових протестних рухів кінця XX – початку XXI століття”.

Водночас Державне бюро розслідувань проводить слідство у 60 справах Майдану, а 86 справ уже слухаються в судах. Про це сказала з нагоди 7-ї річниці Євромайдану у відеозверненні генпрокурор Ірина Венедіктова. Під час Євромайдану постраждали 2,5 тис. людей, 108 з них загинули. Згодом загиблих учасників акцій протесту почали називати Небесною сотнею. Також, за даними МВС, від 18 лютого до 2 березня 2014 року під час виконання службових обов’язків у центрі Києва загинули 17 силовиків.

Чому Революція гідності не є державним переворотом

Заклик Національного музею Революції Гідності до Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення та інших органів державної влади, онлайнових, друкованих, аудіовізуальних ЗМІ.

2020 року в інформаційному просторі України почастішали випадки вживання деякими українськими політиками, політологами, журналістами словосполучення “державний переворот” на позначення подій листопада 2013-го – лютого 2014 року. Разом зі словосполученням “фашистська хунта” подібні меседжі стосовно Революції Гідності та постмайданівської влади лунали здебільшого з пропагандистських каналів Кремля. Насторожує, що в останні роки схожа риторика перекочувала й в український медіапростір та почала поширюватися в ньому.

Згідно з чинним законодавством, а саме статтею 109 Кримінального кодексу України, державний переворот є кримінальним злочином, факт якого має встановити суд. Відомо, що такого рішення судові інстанції України не ухвалювали. Основними ознаками державного перевороту є його неконституційність, насильницький характер, незначна кількість організаторів та учасників, захоплення влади як основної мети. Наслідками державного перевороту є відсутність демократичних виборів, переслідування опозиції, придушення інститутів громадянського суспільства, узурпація влади.

Події листопада 2013-го – лютого 2014 року за жодною з ознак не потрапляють під визначення державного перевороту. Із погляду сучасних соціальних дисциплін зазначені події є революцією в новітньому розумінні цього терміна, спрямованою на захист демократичного врядування, громадянських прав і свобод та на демократизацію суспільства. Ця революція мала переважно ненасильницький характер, була масовою та здобула підтримку демократичного світу.

Відповідно до основних положень Конституції України єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо й через органи місцевого самоврядування (стаття 5). Право визначати та змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народу України й не може бути узурповано державою, її окремими органами або посадовими особами (стаття 5). У статті 39 Конституції України за громадянами закріплено право на свободу мирних зібрань. Умовами реалізації цього права є мирний характер зібрань, відсутність зброї та завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи місцевого самоврядування. Свободу мирних зібрань також закріплено в Європейській конвенції прав людини, яка відповідно до статті 9 Конституції України є частиною законодавства України. Варто навести й пункт 3 Преамбули Загальної декларації прав людини, згідно з яким права людини має бути захищено силою закону “з метою забезпечення того, щоб людина не була змушена вдаватися як до останнього засобу до повстання проти тиранії та гноблення”.

Отже, зібрання громадян у листопаді 2013-го – лютому 2014 року відбувалися в цілковитій відповідності до Конституції України та не суперечили жодній із зазначених статей.

Натомість дії Віктора Януковича як гаранта Конституції починаючи з 2010 року поставили під сумнів його легітимність як президента України та спрямовувалися на узурпацію влади. Силовий розгін мітингувальників у ніч на 30 листопада 2013 року, “диктаторські закони” 16 січня 2014 року, які обмежували права та свободи громадян, дальша ескалація конфлікту й розстріл мирних протестувальників у січні-лютому 2014 року, ініційовані та вчинені режимом Януковича, є порушенням статей 22, 27, 28, 39 Конституції України.

У Преамбулі Конституції України закріплено за “українською нацією, усім Українським народом право на самовизначення”. Відмова від підписання асоціації з ЄС означала повернення України до сфери впливу Російської Федерації, до радянської моделі суспільства та перекреслювала перспективу розвитку України як незалежної європейської держави. Це стало також порушенням статті 18 Конституції, яка передбачає спрямування зовнішньополітичної діяльності України на захист її національних інтересів і гарантування безпеки.

Тож поширення тверджень, в яких події листопада 2013-го – лютого 2014 року називають “державним переворотом”, з одного боку, є інструментом гібридної війни, яку веде Росія проти України з метою дискредитувати Революцію Гідності як важливий етап державотворення й унезалежнення, а з іншого – мають ознаки дискримінації стосовно осіб, яким держава присвоїла статус Героя України (Небесна Сотня), потерпілого учасника Революції Гідності або статус особи з інвалідністю внаслідок поранень, каліцтва, контузії чи інших ушкоджень здоров’я, одержаних під час Революції Гідності. Використання визначення “державний переворот” стосовно Революції Гідності є антидержавницьким та антиісторичним пропагандистським штампом. Його застосування спрямоване на розкол українського суспільства, делегітимізацію влади, знецінення європейських та євроатлантичних прагнень українців і відповідає інтересам головного ворога незалежної України – Російської Федерації.

Протистояти планам Кремля нам дає змогу подальше всебічне осмислення Революції Гідності, збереження національної пам’яті про визвольні рухи, неупереджене розслідування протиправних дій щодо мирних протестувальників своєчасне правосуддя – засудження та покарання винних у смерті Небесної Сотні і злочинах на Майдані.

Закликаємо українських політиків, політологів та журналістів не вдаватися до маніпуляцій і не називати лукаво “державним переворотом” наймасовіший в сучасній історії Європи мирний протест, не принижувати історичне значення й соціальний досвід події, яка змінила Україну, не паплюжити пам’ять загиблих учасників Революції Гідності. Вимагаємо від Національної ради з питань телебачення і радіомовлення та інших органів державної влади рішуче реагувати на подібні випадки в українському медіапросторі.

Грінченко-інформ

Сторінки підготовлені за матеріалами Фейсбук.

Він заснував "Просвіту" на Прикарпатті

"...Якщо я живу на рідній землі, то приріс корінням великої любові, і ніхто не посміє обрубати моє коріння, бо я захищатиму його до скону".
Євген Желехівський

У поминальні дні листопада в Івано-Франківську вшанували пам'ять першого голови Станиславської філії "Просвіти" Євгена Желехівського (1844-1885) з нагоди 135-річчя від дня його смерті. До цієї пам'ятної дати міська влада на прохання правління міської "Просвіти" подбала про вимощення плиткою доріжки від центральної алеї Меморіального скверу до гробівця, в якому похований цей видатний український мовознавець, фольклорист, педагог, громадсько-культурний діяч. Подвигом його короткого життя стало укладення двотомного "Малорусько-німецького словника" (малоруською тоді називали українську мову). Запропонований паном Євгеном у тому словнику правопис дістав назву "желехівка" й використовувався в Галичині з 1895-го до 1922 р., а частково і до 1939-го.

Біля могили Є. Желехівського священники Орест Путько та Ігор Сачков відслужили поминальний молебень. Ведуча заходу – голова міського об'єднання ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка Марія Гуцол запросила присутніх до покладення квітів і розповіла про велику роль викладача української та класичних мов у місцевій гімназії професора Є. Желехівського в заснуванні 1877-го р. у Станіславі філії найстарішого українського патріотичного товариства і проведенні нею просвітницької роботи серед населення. На засіданнях "Просвіти" пан Євген неодноразово наголошував: "Ми – українці, ми слов'яни, ми європейці, діти великої цивілізації. І саме це має нас єднати". В українській мові він бачив чинник, який єднає народ, бо коли зникає мова – народу більше немає. Філія "Просвіти" під проводом Є. Желехівського активно боролася з москвофільством. М. Гуцол нагадала, що головування Желехівського у "Просвіті" тривало всього вісім років, а обірвала його рання (41 рік!) смерть.

Міський голова Руслан Марцінків наголосив, що своєю діяльністю Є. Желехівський, його однодумці і послідовники сприяли пробудженню національної свідомості українців і створювали фундамент для визвольних змагань у Галичині та й на теренах Наддніпрянської України у XX столітті, без яких не було б нинішньої нашої незалежної держави.

Про значення для історичного розвитку українського суспільства тієї справді відважної громадянської місії, яку в часи панування австрійської влади на Прикарпатті добровільно взяли на себе станіславські просвітяни, мовили й заступники голови міської "Просвіти" отець-капелан Орест Путько, поет і журналіст Іван Гаврилович та член правління об'єднання Галина Терлецька.

Як сказала у своєму виступі відповідальний секретар об'єднання Наталія Синиця, ще у 2014 р. член його правління відомий краєзнавець світлої пам'яті Михайло Головатий привернув увагу просвітян і всієї громадськості міста до того, що пам'ятник на могилі Є. Желехівського дуже пошкоджений. Тож міська "Просвіта" завдяки меценатові пану Петрові Пшику (уродженець Львівщини, проживав у США) закупила необхідні матеріали і звернулася за порадою й допомогою до художників Василя Корпанюка і Ярослава Івасишина, який власне й відновив зовнішній вигляд родинного гробівця та разом із членом правління об'єднання, архітектором Орестом Івасиком виготовив і встановив зверху на пам'ятнику новий хрест. За часи української незалежності в Івано-Франківську перейменували багато вулиць, серед них, відзначила Н. Синиця, тепер є і названі на честь того ж Євгена Желехівського, Володимира Яновича та Юліана Олесницького, котрі в різний час керували Станіславською (Станиславівською) "Просвітою". Правління Івано-Франківської міської "Просвіти" на чолі з Марією Гуцол нинішнього року звернулося до міської влади з проханням встановити на початку вулиць анотаційні дошки з короткою інформацією про діяльність цих голів товариства.

Загальне фото біля могили Є. Желехівського. 18 листопада 2020 р.

Згадка про відзначення 135-ї річниці від дня смерті Євгена Желехівського залишиться не тільки в пам'яті присутніх, а й у вигляді двох кущиків калини, які викопала на своєму обійсті і передала активістка-просвітянка, голова обласної громадської організації "Бойківщина" Дарія Петречко, – їх посадили обабіч доріжки міський голова Руслан Марцінків, голова міського об'єднання "Просвіта" Марія Гуцол, його відповідальний секретар Наталія Синиця та заступник голови обласної "Просвіти" Михайло Січка.

Від імені всіх просвітян міста М. Гуцол щиро подякувала Р. Марцінківу та депутатам міської ради за підтримку діяльності товариства та співпрацю в проведенні просвітянських заходів.

Іван ГАВРИЛОВИЧ.
заступник голови Івано-Франківського міського об'єднання "Просвіти", член НСПУ і НСЖУ
Наталія СИНИЦЯ.
відповідальний секретар об'єднання

P.S. *Від просвітян м. Івано-Франківська – щира подяка редакції "Слова Просвіти" за надрукований у числах 44 і 46 есей львівського письменника Ілька Колодія "У пошуку скарбів словесних" про Євгена Желехівського. Ксерокопії цієї публікації ми під час урочистості в Меморіальному сквері міста роздавали всім охочим й агітували їх передплатити "Слово Просвіти" на наступний рік. Гадаємо, як свого роду продовження того есею сприймуть і його автор, і багато читачів часопису цю нашу розповідь про відзначення в Івано-Франківську 135-ї річниці від дня смерті засновника і першого голови Станіславської "Просвіти".*

ПРОТИАНГЛІЗМ від Ірини Фаріон. Подача 11

Чи не найкраще свого часу зіронізував з чужого, тепер такого звичного, англізма *клуб* у російській мові Тарас Шевченко. Це його спостереження акурат накладається на теперішній англійський суржик у різних середовищах: "*Російські люди ?...? багато дечого позичили в европейців; позичили і слово "клуб". Але се слово не до лиця російській людині. Ліпше було б їм позичити подібне слово в китайців чи японців, таке слово, мабуть, є в китайській мові. А то покинули своє рідне слово "посідєлкі", а воно тимчасом як не треба ліпше підходить до російських дворянських зібрань. В европейців клуб має велику вагу політичну, а в російських дворян се навіть не громадські сходини, а просто "посідєлкі". Вони сходяться посидіти за ломберними столами, помовчати, попоїсти, випити і, якщо трапиться щаслива нагода, то й по пиці один одного мазнути*" (зі "Щоденника" Тараса Шевченка).

Що нового додають нижче зазначені *англоварваризми* в нашу мову? Чи стають вони термінами для нових понять, що розширюють горизонти наших знань? Чи збагачують вони її точністю називань (номінацій) чи бодай милозвучністю? Чи не є вони швидкоплинною модою, на яку падкі переважно слабкі та залежні? Запитання риторичні, які найкраще підтвердити словами класика: створено жаргон, де будь-яка пакість так висловлена, "*що від неї війне зовсім не пакостями, а пахощами*".

"Платформа з ***трафіком***" – *traffic*: багатозначна лексема зі звуженим значенням 1. (вуличний) "рух, транспорт, сполучення"; 2. "перевезення вантажу, обіг"; 3. "торгівля"; 4. "кількість перевезених пасажирів (вантажів) за певний період"; "фрахт, вантажі" та ін. (ВАУС); "рух", "транспорт", "торгівля" (АРС, с. 779), ***трафік*** "обсяг інформації, отримуваний комп'ютером з мережі й відправлений з нього в мережу",
трафік – ***потік, рух, обсяг***;

"тренінги з психології С. Ройз" – *training* 1. "виховання"; 2. "навчання"; "підготовка"; 3. "тренування"; 4. "заняття з фізичної підготовки"; 5. "дресування"; 6. "натренованість, підготовленість"; "спортивна форма"; 7. *бот.* "формування плодових дерев" (ВАУС), "спеціальне короткотермінове навчання, що відбувається з тренувальною метою",
тренінг – ***вишколи, навчання***;

"***форсайт*** як інструмент створення моделі" – *foresight* 1. "передбачення"; 2. "передбачливість"; 3. *військ.* "мушка" (ВАУС); "передбачення" (АРС, с. 300), **форсайт** "систематична спроба зазирнути в довгострокове майбутнє суспільства для ідентифікації нових високих технологій, що наділені найбільшим економічним та соціальним потенціалом",
форсайт – ***передбачення***.

Від редакції: *Просимо читачів долучатися зі своїми запитаннями до Ірини Дмитрівни Фаріон, професорки, докторки філологічних наук, постійної авторки "Слова Просвіти".*

Струни слова і музики

В Чернігові вийшла літературно-мистецька газета "Струна"

Приємна новина у нашому, м`яко кажучи, не дуже насиченому українському інформаційному просторі, особливо в царині преси. В Чернігові 11 листопада вийшла літературно-мистецька газета "Струна". Її створив журналіст Петро Антоненко. Він уже понад 40 років у пресі: районна газета, створення наприкінці 1992 року разом з товаришами по Руху і "Просвіті" обласної газети "Сіверщина", свого часу – однієї з найбільш тиражних рухівських і просвітянських газет України. Понад 12 років Петро Антоненко був її редактором. 8 років працював журналістом і у нашій газеті "Слово Просвіти" (2006 – 2014 роки).

У лютому 2012 року П. Антоненко створив і почав видавати в Чернігові обласну загально-суспільну газету "Світ-інфо". І ось нове видання. Про причини і мотивацію його створення засновник і редактор говорить так.

"Перше – загалом непогано, коли з`являються нові українські видання. Бо, на жаль, останні роки багато журналів і газет лише зникають, особливо в гуманітарній царині – літературні, мистецькі, народознавчі. Ще працюючи в "Слові Просвіти", я бачив цей процес і те, яке величезне навантаження відтак припадало на цю газету, одну з головних і небагатьох всеукраїнських газет у цій царині. Тут стільки пропонується до друку і стільки друкується, але не можуть же ці кілька газет охопити весь національний культурний простір. Тим паче, що майже нема такої преси в регіонах.

Друга причина – якраз бідність, якщо не сказати– майже відсутність літературних матеріалів якраз у місцевій пресі, в тому числі Чернігівщини. Знайти тут поезію, прозу, розповіді про літературу – майже марна справа. Не краще і з тематикою мистецькою. Це при тому, що та ж Чернігівщина має багаті літературні і мистецькі традиції.

Ось чому, маючи вже досвід створення і видання газет, взявся за цю потрібну справу".

Редактор і видавець і сам має причетність до літератури. Видав три книжки в Чернігові, притому перші дві – у "Просвіті". Це книжки прози, а у двох останніх – трохи поезії.

"Чернігівщина. Україна. Світ" – так окреслена тематична, "географічна" спрямованість нової газети. Про це свідчить вже й перший номер. В ньому – проза і поезія земляків з Чернігівщини, багато з яких відомі і в Україні: це Валентина Мастєрова, Любов Пономаренко, Тетяна Череп-Пероганич, Василь Чухліб, Володимир Шкварчук, Микола Клочко, Володимир Фриз.

Газета відкриватиме і нові імена. Дебютує цікавою новелою директорка міської центральної бібліотеки, керівниця Безкоштовних курсів українсько мови Людмила Зіневич, і це взагалі її перша літературна публікація.

У ювілейний рік Ліни Костенко в газеті їй присвячена сторінка – розповідь про Ліну Василівну і її поезії.

У газеті обов`язково буде українська діаспора. В цьому номері – з великим інтерв`ю про Івана Багряного виступає найбільший у нас дослідник життя і творчості письменника-патріота, представник Міжнародної фундації імені Івана Багряного в України Олександр Шугай. Діаспора – це також стаття "Наталена Королева: іспанська графиня української літератури".

Світова література представлена такими іменами, як Цвейг, Ремарк, Мопассан.

Світ літератури також у публікаціях газети "Нобелівські лабіринти України", "Самвидав тоталітарного суспільства", "Що стояло за створенням Спілки письменників України", "Таємниці письменницьких шухляд: детективна історія української літератури".

Перший номер вийшов "ударним" – на 20-ти сторінках. Надалі видавець планує друкувати її на 16-ти сторінках, один раз нам місяць. Адже він продовжує і видання своєї основної газети "Світ-інфо", яка вже 6 років є у передплаті, і де всі ці роки в кожному номері є літературна сторінка, мистецькі публікації. Тепер для цього є і окрема газета. Її творець пропонує долучатися до такої видавничої справи і в інших областях. Закликає до цього журналістів, письменників, меценатів, котрі можуть підтримати такі видання.

Наш кор.

Є у США «штат» Україна

Ексклюзивне інтерв’ю з духовним побратимом

Михайло Герець, громадянин США, уродженець с. Любязь Любешівського району на Волині, колишній вояк УПА не лише мій духовний побратим. Таким він є для всіх тих, хто живе Україною. Історія нашого побратимства досить незвичайна: в житті ми ніколи особисто не зустрічались, хоч і бачились. 22 серпня 1992 року він з дружиною Аллою у складі делегації прибув на урочисте засідання Верховної Ради України для участі у передачі повноважень президента УНР в екзилі Миколою Плав’юком повноважень новообраному президенту України Леонідові Кравчуку. Цим наша держава засвідчила, що стала продовжувачем традицій УНР, її правонаступником.

А започатковувались наші зв’язки і міцніли на ниві спорідненої діяльності: п. Михайло очолював у США Товариство св. ап. Андрія Первозваного, я у Луцьку – однойменне (згодом Луцьке Хрестовоздвиженське) братство. Як це не парадоксально, але наше заочне знайомство, ділові зв’язки виявились більш міцними, доброчиннішими, аніж деякі особисті. Про славні діла нашого земляка ми дещо знаємо. Ширше про них розповіла його цікава книга “У світ широкий з Україною в серці”, передмову до якої я мав честь зробити. 4 грудня на іменному календарі мого побратима, члена уряду УНР в екзилі – 95 літ. Однак він і тепер тримає активну форму громадської діяльності.

– Слава Україні, дорогий побратиме, п. Михайле! З ювілеєм Вас! З роси і води Вам бажає рідна земля, шле щиру вдячність за все, що Ви зробили для України. Якби у нас нині була хоч би третина людей Вашого замісу, вона була б такою, яку Ви і Ваші побратими з УПА виборювали збройно...

– Героям слава, друже Андрію! Велика сердечна дяка землякам-волинянам, усім українцям за побажання, уклін моїй рідній землі, яка навічно вселила в моє серце любов до України. Дефіцит відданих їй людей, відчувався завжди. Він є наслідком тиранії і політики віковічного ворога – Московії, від якого Україна і світ потерпає і нині. Та попри все, патріотів у нас було і немало. Без них не стала б Україна незалежною, не зупинили б ви у 2014 році московського ненаситця. Живе у них дух козацтва, УПА.

– Ми відчули, що таких людей є немало і в Америці. Вони теж допомагали тримати оборону, надаючи посильну допомогу нашим добробатам, армії. Віртуально їх набрався би цілий штат, чи й два. Серед них і Ви, Ваші однодумці, рідня. Реальною і важливою була їхня допомога військовій частині, де воював мій онук. А коли торік він підірвався на міні, вони не залишили його в біді. Найщиріша Вам усім вдячність. Радує, що до військової допомоги Україні більш тісно долучається держава Америка.

– Так і повинно бути. Лише солідарність людей доброї волі, взаємодопомога їхніх держав можуть перемогти такого знахабнілого агресора, яким є путінська Росія.

– Не секрет, що більшість людей єдиною метою життя ставлять благополуччя особисте, сім’ї, професійний чи посадовий ріст. Так, це важливо. Ви цього досягли. Але Ви з когорти пасіонаріїв. Попри Вашу суто професійну діяльність, Ваша громадська активність не може не дивувати. Завдяки цьому Ви вже ввійшли в обойму особистостей, які стали відомі як такі, що довгі роки, навіть ще до проголошення Незалежності, допомагали, аби Україна стала такою. Сотворивши, як кажуть себе, Вам не спадало на думку присвятити решту років комфортному пенсійному плину життя?

– Знаєте, ні. Як у свій час казав ваш парламентський колега, відомий режисер, драматург Лесь Танюк, – лише мертва чи немічна риба пливе за течією. Покликання людини на землі – робити добро. Розуміється, не лише для себе, сім’ї, кар’єри. Дехто думає, що в Америці все дістається легко, великі гроші ледь не задаремне платять. Мушу розчарувати: аби стати успішним, треба тяжко і чесно працювати, мати до чогось талант, здібності, терпіння. Стосовно мене, то я, як вояк УПА, і наша сім’я у 1944 році вимушено покинули Волинь, опинились в Німеччині. Працював там токарем. Пережили страхітливі бомбардування у Дрездені. Знаючи про репресії, в УРСР вирішили не повертатись. У таборі для переміщених закінчив українську гімназію. В 1949 році сім’я виїхала у США. Працював рядовим робітником і вчився, вчився. Здобув ступінь інженера-будівельника, у 1962 році – кандидата наук з цього фаху. Будівничі “автографи” за моїми проєктами є в містах Олбані, Нью-Йорку, інших містах штату. Брав участь у багатьох громадських, благодійних заходах. Засновував, очолював кілька громадських організацій. Десять років керував Дослідною Фундацією ім. О. Ольжича, за цей час вона надала допомогу Україні на 460 тисяч доларів. Нині я є членом Дирекції. Її очолює Роман Гелетканич. Вона успішно продовжує культурно-освітню програму допомоги Україні. Дві останні книги про голодоморні 1946-1947 роки, теж спонсорувала Фундація. Вони здобули міжнародне визнання.

– А ще ж варто сказати про потужну підтримку відродження історичної УПЦ КП (нині ПЦУ) з боку Товариства св. ап. Андрія Первозваного у США, про організацію “Американці за демократію в Україні”, про зусилля щодо повернення з Росії фресок Михайлівського Золотоверхого монастиря, розшук гробниці і останків Ярослава Мудрого та багато іншого. То є ціла скриня добрих справ.

– Так, дещо зроблено. Для УПЦ КП Товариство видало чимало богослужбової літератури, книг релігійного змісту, надано суттєву допомогу для матеріально-технічного зміцнення навчальних духовних закладів. 105 тисяч доларів пішло на відбудову Свято-Михалівського монастиря, 16 тисяч – для Свято-Успенського собору в Полтаві, 10,8 тисячі – для відбудови духовної семінарії в Луцьку, надавалась допомога окремим релігійним громадам у селах, для Луцького Хрестовоздвиженського братства, почесним членом якого мене обрали братчики.

– Нещодавно волиняни одержали від Вас ще один чудовий подарунок: для Волинської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Пчілки Ви надіслали чи не всю домашню бібліотеку, яку формували впродовж життя. Це і унікальні книги про Україну, видані за її межами. Із них створено іменний “Фонд Алли і Михайла Гереців”. Не жаль було розлучатися з цим духовним багатством?

– Ні. Духовним багатством треба ділитися з людьми. Я вже його використав і віддаю землякам. Книга повинна працювати, бути там, де вона принесе найбільшу користь. Бібліотека якраз і є тим місцем.

– Знаєте, коли я вперше по телефону розмовляв з Вашою дружиною, п. Аллою, ніби ковтнув свіжої джерельної води – настільки чистою і незіпсованою совєтами була українська мова у її вимові. Ваші онуки Лесик і Софійка, яким ви присвятили свою книгу, як і Ваші діти, розмовляють солов’їною. Вона у Вас сімейна?

– Так. Наше покоління свято береже її, всю історію України, як найцінніший скарб. На жаль, воно відходить. Після моїх дворічних зусиль у співпраці з однодумцями департамент штату Нью-Йорк визнав українську мову в числі інших модерних мов, за знання яких учні мають відповідні преференції. Після гострої політичної боротьби української громади, яку я очолив, тема голодомору в Україні була включена в програму навчання середніх шкіл штату, а департамент освіти видав підручник про цю трагічну подію...

– Кілька слів про свою сім’ю, друже Михайле.

– Моя дружина Алла (в дівоцтві Легка) з Гадяча. Її батьки, предки – прогресивні, чесні, трудові люди. Вона біолог. Алла не лише вірна і кохана дружина, але й мій помічник, порадник, однодумець. Багато добрих громадських, благодійних справ започатковано нею самостійно. Маємо сина Юрія, дочку Роксану (обоє мають вищі студії), онуків Лесика (офіцер армії USA), Софійку (студентка університету). А загалом рід Гереців у США налічує майже 100 осіб.

– Дорогий далекий побратиме. Знаю, що Вам, як і мені, усім людям з українською душею тривожно, бо над Україною нависла реальна загроза від нашого віковічного ворога-ненаситця. З висоти прожитих літ, глибини знань і мудрості, досвіду, який вихід є з цієї ситуації?

– Питання надто глибинне, багатогранне, про це можна говорити довго й багато. Але є на нього і проста відповідь: почніть, нарешті, реально виконувати Конституцію українського народу, яку залишив нам великий пророк Т. Г. Шевченко. Славословити його навчились, а заповіти не виконуємо. Не намагайтесь задобрити москаля. Він розуміє лише мову сили і нашої мужності. Не ловіться, мов карасі, на привабливу наживку політичних шахраїв, голосуйте за розумом, а не емоціями. Усвідомте нарешті: ми велика нація, з славним історичним минулим. Армія, мова, віра, гідність, консолідація міжнародної спільноти на спротив путінській Московії – головна магістраль дій української влади.

– Дякую дорогий наш земляче! Многії і благії Вам літа! До наступного ювілею!

Андрій БОНДАРЧУК,
письменник, журналіст, народний депутат України I скликання, почесний громадянин Волині, Луцька, рідного села. м. Луцьк

Учений з харизмою

10 грудня 2020 р. святкує свій 75-річний ювілей відомий український вчений, заслужений працівник освіти, доктор історичних наук, професор, академік Академії вищої освіти України, завідувач кафедрою етнології та краєзнавства Історичного факультету НПУ імені М. П. Драгоманова Петро Макарович Чернега.

Близько 45 років активної науково-педагогічної, громадської й організаторської діяльності вкладено у розвиток вітчизняної історичної науки. Головним завданням своєї наукової та педагогічній діяльності ювіляр вбачав у формуванні національної та політичної свідомості студентської молоді, становленні майбутніх вчителів справжніми патріотами своєї Батьківщини, носіями національної ідеї, незаангажованими дослідниками української історії й етнічної культури. Власна ж сфера наукових інтересів концентрується навколо проблем суспільно-політичної історії України, історії Другої світової війни, зокрема внеску українського народу у перемогу антигітлерівської коаліції над нацистською Німеччиною, викоріненні величезного пласту неправди та спростуванні ідеологем з проблематики, становленні й формуванні українознавчої школи та її ролі у розвитку історичної й гуманітарної науки в Україні загалом.

Глибокі знання з життя українського народу періоду Другої світової війни, етнічної історії та культури України, героїчної боротьби українців за збереження національної ідентичності й відродження державності могли оцінити не лише студенти під час лекційних і практичних занять, а й широке коло громадськості, завдяки наявності великої кількості публікацій, активній участі в наукових конференціях, виступам на радіо і телебаченні з вказаних актуальних проблем історії.

Активна науково-педагогічна та громадська діяльність професора П. Чернеги відображена у 7 монографіях, 8 навчальних посібниках у співавторстві з відомими вченими, понад 200 статтях, повідомленнях, науково-методичних розробках, редагованих ним, 18 збірниках наукових праць, зокрема періодичного видання кафедри “Україна в етнокультурному вимірі століть”, 11 аспірантах і здобувачах, які під його науковим керівництвом здобули наукові ступені кандидатів історичних наук.

Окрім того, він є одним із перших вчених, хто розпочав процес в університеті активне наукове міжнародне співробітництво з вищими навчальними закладами та науковцями Польщі, Чехії, Білорусі, Словаччини, Угорщини. Варто згадати, також про налагодження співпраці з науково-дослідними установами та вищими навчальними закладами, зокрема Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Інститут історії України НАН України, КНУ імені Т. Г. Шевченка, музеями і середніми навчальними закладами України. Спільно, до тепер, проводиться значна науково-дослідна робота спрямована на популяризацію історичних знань, національно-культурне відродження і національно-патріотичне виховання молоді, одним із виявів якої є організація та проведення більше 20-ти міжнародних, всеукраїнських наукових конференцій і “круглих столів” з актуальних проблем історії України, етнології, історії української культури.

Принциповий, вимогливий і демократичний характер організованого ним навчально-виховного процесу, любов і повага до студентів принесли професору П. М. Чернезі заслужене визнання серед колег та студентської молоді. Його шанують і поважають як науковця, колегу, мудрого керівника і наставника. Високо оцінена багаторічна наполеглива й невтомна праця Петра Макаровича на освітянській ниві, його професіоналізм відзначений званням Заслужений працівник освіти України.

Своєю активною позицією вченого та людини професор П. Чернега сприяєте утвердженню наукових істин, відродженню національної історичної й етнологічної спадщини, розвитку вітчизняної освіти і науки.

Колектив кафедри етнології та краєзнавства Історичного факультету НПУ імені М.П. Драгоманова щиро вітає професора П. М. Чернегу з ювілеєм, бажає міцного здоров’я, життєвої наснаги, професійних і творчих успіхів, добробуту і довгих років щасливого життя!

“Книга Володимира Бурбана — на помноження Сили Українського Духу”.

ЧУМАЦЬКИЙ ШЛЯХ, або Самоусвідомлення українців як Нації

Іван ШПИТАЛЬ

Як астрологи в безмежжі Всесвіту виокремлюють певні, особливо яскравосяйні, скупчення зірок (Чумацький Шлях, наприклад), так Володимир Бурбан на небосхилі культури вселюдської, з-поміж інших етносів, за яскравістю світіння звертає нашу увагу на Чумацький Шлях суто української духовності. Точніше, на довгі-предовгі та тяжко болісні шляхи самоусвідомлення Українців як Нації.

Йдеться про книгу знаного літературознавця й публіциста, мовознавця й культуролога “Образки і силуети” (К.: “Сільські вісті”, — 2020. — 376 с.). Це літературно-художнє видання об’єднало у велику книжкову родину споріднені досконалістю форми й змісту статті, нариси, есеї, які свого часу друкувалися у благополучних щодо морально-етичних якостей виданнях: газетах “Літературна Україна”, “Дзеркало тижня”, “Сільські вісті”, журналах “Київ”, “Науковий світ” та багатьох інших.

Що ж бачимо під “телескопом” Володимира Бурбана? Цілий світ! Український світ. Рясноцвітний і багатобарвний. Самобутній, неповторний у своїй ментальності. Він постає в образах шести десятків славетних співвітчизників. Це мислителі й господарники (теж, зрозуміло, мислячі), вчені й полководці, письменники різних жанрів і книговидавці, мовознавці й педагоги, оперні співаки й композитори, режисери й актори театру та кіно, диригенти, організатори хорових колективів, культурологи, богослови... Це цвіт українського інтелекту, нерідко більше знаний по закордоннях, ніж удома.

І виявляється, що нам нема чого прибіднюватися: не такі вже ми убогі перед цивілізованим світом. А коли правдивіше, то й цивілізований світ не десь там, за Тисою, а швидше у нас самих. Бо й ми ж, українці, таки не проспали Світанок Людства. Як сказав поет Олег Орач, досвіт історії устали і стали люди між людьми. Як і інші етноси, схоплювалися з постелі раніше досвітніх півнів, кували мечі й лемеші, сіяли жита й пшениці, проса й гречки, писали книги й інших підучували писати та читати, витворювали шедеври культури матеріальної й духовної значення світового.

І як не заступили віки, не заступлять і тисячоліття тих відрадних реальностей, що нинішня, така вже цивілізована, Європа в Середньовіччі дуже й дуже бажала родичатися саме з нами — з Руссю! Так, так, були часи, коли ми, Русь, упізнавалися не тільки за брязкотом мечів та щитів, та списів харалужних, а й за високим державницьким розумом Києва та за матеріальною і духовною величчю всієї триєдиної імперії (Київ, Чернігів, Переяслав).

Отже, перед нами розкішна плеяда духовних поводирів, які у різні часи, за різних обставин рішуче протидіяли зовнішньому і внутрішньому антиукраїнству, самовіддано, до самозречення, виборювали Український Світ, його природне право на Державницьку Самостійність. Таких подвижників, будителів української Національної Свідомості, Володимир Бурбан об’єднав у розділі “З Україною в серці”. Розділ “Зі світових овидів” — то з десяток літературних портретів видатних персоналій за походженням неукраїнських, але зігрітих хвилею їхнього українського патріотизму, або споріднених з українцями ідеями, манерами творчості чи ознаками схожості за ментальністю.

Що особливо прикметно, то це яскравість жіночих імен на небосхилі української культури. Не всяка світова література та мистецтво можуть зрівнятися за яскравосяйністю талантів Лесі Українки та її матері Олени Пчілки, Марка Вовчка (Душа, повінчана з Україною) і Наталії Кобринської (Перша українська феміністка),

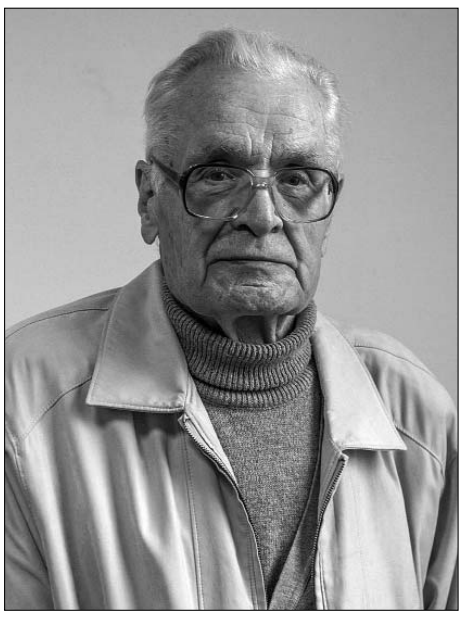

Марусі Чурай і Ліни Костенко (Як дзеркало української ментальності), Марії Заньковецької (Мельпомена української сцени) і Соломії Крушельницької (Чарівниця співу), Наталії Ужвій (Княгиня Українського театру) і Христини Алчевської (Берегиня роду, народна просвітителька)...

Українське жіноче подвижництво — феномен значення світового. Українки, справді, з останніх сил піднімали великий народ із занепаду, разом із чоловіцтвом, а нерідко ще й потужніше кували з його свідому націю. А це була (та й посьогодні!) каторжна робота! Довгі віки українська національна свідомість перебувала під крижаним саваном рабства (О. Герцен)! Заморожена вічною мерзлотою зросійщення, українська душа ще й тепер ніяк не відтане...

І в часи білоцарські, і в Союзконцтаборі (СССР), і в наші “незалежні” дні українська національна свідомість була й залишається найстрашнішою небезпекою для наших воріженьків. Вони в цьому зізнаються одверто. Як писав російський філософ і історик Георгій Федотов (1886-1951) у статті “Будет ли существовать Россия?”, “Проблема Украины слишком сложная, чтобы здесь можно было говорить о ней более чем намеком. Но от правильного ее решения зависит самое бытие России. Наша задача здесь формулируется так: **не только удержать Украину в теле России**, но и вместить украинскую культуру в культуру русскую” (“Alma mater. — Вестник высшей школы. — 1992). Свою ж, імперську, національну свідомість Г. Федотов радив “растить, беречь, возгревать”.

Маючи перед собою такі цілі, вороги Української Державної Свободи нещадно винищували в Україні найменші ознаки Національної Свідомості, Честі, Гордості, Гідності. Така політика позначилася й на долях видатних українців, представлених у книзі Володимира Бурбана: Сергій Єфремов, Агатангел Кримський, Василь Стус... А ще вбиті комуністичним режимом Алла Горська, Валерій Марченко, Юрій Литвин, Олекса Тихий, Василь Симоненко... Скільки тортуровано, зламано, скалічено талантів, які не розкрилися на повну силу, скінчили життя в нужді та приниженні!

Одним із найтиповіших літературних каліцтв є доля Івана Семеновича Нечуя-Левицького. Це символ розп’яття талантів в імперії дожовтневій. До речі, Володимир Бурбан є лауреатом літературно-мистецької премії імені Нечуя-Левицького за публікації статей про українських письменників, високохудожнє, оригінальне втілення українського національного характеру.

Збагачено наші знання про українських патріотів, імена яких попередні режими шельмували або просто замовчували. Це глашатай українського відродження Павло Чубинський, оборонець української мови Сидір Воробкевич та його брат Григорій. З особливою прихильністю Володимир Бурбан пише про письменників, яких у попередні часи відсували на забуття. Це Олекса Стороженко, Архип Тесленко, Юрій Федькович, Марко Черемшина...

Гарною стороною таланту Володимира Бурбана є його толерантне ставлення до людей неукраїнського походження, іншої віри, поглядів, звичаїв, культури (чи безкультур’я). Особливо ретельно — неупереджено й справедливо — ця тема опрацьована у літературних портретах Лесі Українки та Олени Пчілки як редактора журналу “Рідний край” (1908-1916), що в гострий полемічний спосіб висвітлював “найнезручніші” питання українсько-єврейських взаємин. Перекидаючи місток до наших днів, Бурбан переконливо говорить, що довгограюча платівка “українського антисемітизму” є абсолютною безпідставною провокацією. Стверджуючи це, Володимир Якович посилається на власний досвід своєї родини в порятунку двох єврейських дівчаток-біженок під час фашистської окупації України.

Як філолог за освітою і практичний учитель, Володимир Бурбан з особливою сердечністю ставиться до класиків педагогіки. На найвищій полиці пошанування у нього ім’я та ідеї реформатора шкільної освіти, основоположника вітчизняної наукової педагогіки К. Д. Ушинського. У розвідці “Якби нас вчили так, як треба... Костянтин Ушинський” автор ґрунтовно і всебічно аналізує сучасні чинники, які пагубно впливають на рівень загальношкільної й вищої освіти. “Що заполонило наші серця і душі? — з болеем і обуренням запитує автор. І констатує: — Продукція брутальної екранної культури, моральна вседозволеність, влада грошей, перманентна корупція і тотальне казнокрадство, гріхопадіння мало не за кожною стіною, примара тероризму, а тепер ще й перспектива опинитися в газовій камері “старшого брата”. А останніми роками додалася ще й гіпнотична сила Інтернету, справді епохального відкриття сучасної цивілізації...”

Крім того, знижується зміст освіти, базові дисципліни розпиляються в мозаїці надуманої багатопредметності. Повноцінну освіту, раніше доступну практично для всіх, заганяють у резервації “елітарної” школи — для “верхніх десяти тисяч”. Освіта ж у масовій школі зводиться до мінімуму.

Сьогодні, коли НЕукраїнське владне чиновництво на догоду олігархату намагається вибити з-під ніг Українців їхнє найсвятіше багатство — **землю,** та знищити найбільше духовне багатство — **мову**, Володимир Бурбан з усіх сил навертає нас до кричущо актуального Костянтина Ушинського. Що можемо взяти в дорогу у завтрашній день із його спадщини? І широко цитує Костянтина Дмитровича за блискучою статтею в “Рідному слові”: “Язык народа — лучший, никогда не увядающий и вечно вновь распускающийся цвет всей его духовной жизни, начинающейся далеко за пределами истории. В языке одухотворяется весь народ и вся его родина... Язык есть ее живая, самая обильная и прочная связь, соединяющая отжившие, живущие и будущие поколения народа в одно великое историческое живое целое. Он не только выражает собою жизненность народа, но и есть самая эта жизнь. Когда исчезает народный язык — народа нет более!.. Отберите язык — и народ никогда уже не создаст его. Новую родину даже может создать народ, но языка — никогда, вымер он в устах народа — умер и народ”.

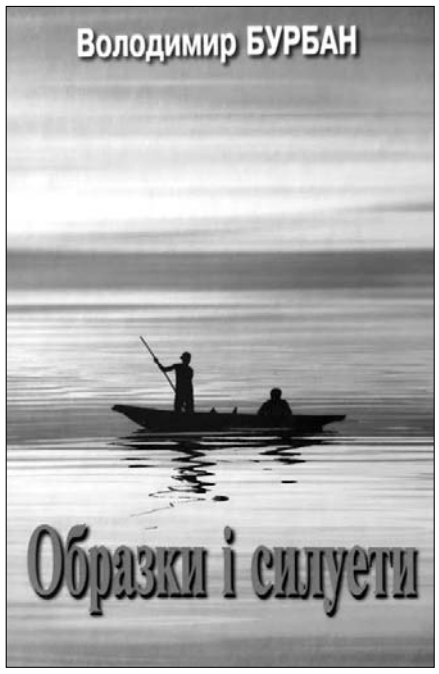

Українцям до двору, тобто приємні й прийнятні, ті зарубіжні інтелектуали, світочі культури вселюдської, ідеї яких пов’язані з волелюбністю, началами гуманізму, братолюбія. Ідеї, які не розминаються з Шевченком:

Боже милий!
Як хочеться жити
І любити твою правду,
І весь світ обняти!

Володимир Бурбан назвав Івана Буніна російським патріотом України. Того самого, що був переконаний: “Прекраснее Малороссии нет страны в мире”. Можливо, саме за таке переконання І. Буніна так ненавиділи більшовики.

Велику добропорядність стосовно України проявляв Лев Толстой. Він з особливою симпатією ставився до українського народу, пам’ятаючи, вочевидь, про своє “малоросійське” коріння, був захоплений поезією Т. Шевченка, цікавився творчістю Г. Сковороди, був особисто знайомий з Марком Вовчком, Д. Яворницьким, М. Заньковецькою. На зустрічі з группою студентів висловився: “Щасливі ви, що народилися серед народу з такою багатою душею, який уміє відчувати свої радощі й так чудово виливати свої думи, свої мрії, свої почуття заповітні. Хто має таку пісню, тому нічого боятися за своє майбутнє”.

Не тільки письменником високого рівня художньої майстерності, а й постаттю глибоко людяною, гідним громадянином Полтави, патріотом України підноситься Володимир Галактіонович Короленко у нарисі Володимира Бурбана “Людина створена для щастя”. Володимир Короленко рішуче протестував проти тотальної чекістської лютості, звертався до Леніна і наркома освіти Луначарського з настійними вимогами та мольбами звільнити в’язнів із чекістських катівень, припинити несамовитість класової боротьби в Україні. Тут і виявлялася багатолика лжегуманність та підло злочинна підступність “вождя трудящих”, “самого человечного человека”: листи-протести Володимира Короленка залишалися без відповіді.

У другому розділі книги (“Зі світових овидів”) В. Бурбан подав низку ошатних, художньо витончених образів діячів культури західноєвропейської (і світової): Джорджа Гордона Байрона, Віктора Гюго, Джека Лондона, Еміля Верхарна, Конан Дойла, Антуана де Сент-Екзюпері, а ще — Міхая Емінеску, Богдана Ясінського...

Етюд Алли Бурбан “Щоб краса не залишала землю (спомин про художника Віктора Зарецького”) немовби обрамляє, окантовує все багатство думок і почуттів, що переповнюють книгу. Здається, авторка, кладучи слова на папір, робила це між ударами серця — так тонко й сердечно, щиро й захопливо відтворила вона свої зустрічі з Красою. А та Краса — у двох іпостасях: в образі творіння Господнього (природа) і в образах рукотворних, явлених нам художньою уявою Сергія Григор’єва та Віктора Зарецького. Будучи запрошеною В. Зарецьким на позування, Алла Іванівна відтворила незабутнє враження від спілкування родини Бурбанів із цими самобутніми майстрами у їхніх пенатах — в Кончі-Озерній...

Загалом же книга Володимира Бурбана — на помноження Сили Українського Духу.

Ніл Хасевич – легендарний лицар свободи

З нагоди 115-річчя від дня народження

Анатолій КАРП’ЮК,
м. Костопіль Рівненської області

“Я не можу битися зброєю, але б’юся різцем і долотом. Я, каліка, б’юся в той час, коли багато сильних і здорових людей в світі навіть не вірять, що така боротьба взагалі можлива... Я хочу, щоб світ знав, що визвольна боротьба триває, що українці б’ються... Така моя думка, думка рядового підпільника. Слава Україні!..”
Ніл Хасевич

Маючи прекрасну освіту, міг би бути успішним художником, жити заможно, але він став борцем за свободу, влившись у ряди українських повстанців під час Другої світової війни, обрав підпільну криївку з нехитрими засобами друкарства, з побутовими незручностями і постійною небезпекою. Слава до нього прийшла тільки після героїчної смерті. Адже твори художника-борця не одне десятиліття пролежали у спецфондах більшовицьких чекістів, в архівах волинського НКВС.

Про легендарну постать видатного художника з Рівненщини Ніла Хасевича видано вже чимало книг. Ще в 1994 р. кінорежисер Михайло Ткачук створив цікавий документальний фільм під промовистою назвою “Здобути або не бути”, в якому на основі архівних документів і спогадів старожилів яскраво розкрита діяльність Ніла Хасевича в умовах глибокого підпілля.

На Рівненщині є село із загадковою назвою – Дюксин. Воно розкинулось понад голубою стрічкою Горині, за 45 км. од Костополя. В Дюксині у сім’ї диякона Антона Івановича Хасевича 25 листопада (за новим стилем) 1905 року народився другий син, якому дали ім’я Ніл.

Раннє дитинство минало у середовищі сільських дітей. Початкову освіту здобував під керівництвом батька. Пізніше були Житомирська семінарія і приватна українська гімназія в Рівному. Довелося жити в тривожні часи: закінчувалися Перша світова війна і починалася т. зв. громадянська (а точніше – більшовицько-українська). Події, як ніколи раніше, калейдоскопічно мінялися.

У молоді роки (в 1918, а за спогадами самого Ніла – в 1922 р.) став калікою: на Оржівському залізничному переїзді потрапив із матір’ю під потяг (сполохалися коні). Мати загинула. Лівої ноги хлопця не вдалося врятувати. Після тривалого лікування Ніл декілька років відвідував майстерню художника Василя Реня у Рівному. А це, очевидно, і вирішило майбутню долю живописця і графіка. У 1925 р. екстерном складає іспит і отримує атестат про закінчення гімназії, а в 1926 р. він – уже вільний слухач Варшавської академії мистецтв.

Невисокого зросту, бідно вдягнутий, із палицею в руці (замість ноги – дерев’яний протез) спочатку записується на відділ малярства, а трохи згодом переходить на графічний. Уже тоді молодий художник розглядав графіку як могутній пропагандистський чинник. Нею можна “розмовляти” з величезною аудиторією і без перекладача. Вчиться сумлінно, хоч змушений терпіти злигодні. Бо що візьмеш із батьківського дому, коли на утриманні батька-вдівця був ще наймолодший син Анатолій...

Із перших років навчання Ніл Хасевич проявив себе як наполегливий і здібний слухач. Навіть у першому семестрі він отримав грошову нагороду. Однак тільки в 1930 р. був зарахований повноправним студентом Варшавської академії мистецтв (після того як склав польську матуру). Йому пощастило навчатись під керівництвом висококваліфікованих професорів – Мілоша Котарбінського, Мечислава Котарбінського та Владислава Скочиляса. Не міг позбутися бідності, нестатків. Сторінки особової справи рясніють проханнями (ксерокопії архівних матеріалів надіслав мені знайомий поляк Юзеф Вашкевич): “Я сам себе утримую, — писалося в одній із заяв, — знаходжусь у критичних матеріальних обставинах... Прошу надати мені крайову стипендію...”.

І студентові допомагали. Правда, не завжди. Так, на заяві від першого жовтня 1931 року стоїть підпис директора: “Не заслуговує”. Причина незрозуміла, якщо брати до уваги той факт, що більшість іспитів Ніл Хасевич склав з оцінкою “дуже добре”. Хасевич змушений був шукати випадкові заробітки. Нерідко приходило на допомогу Українське товариство студентів у Варшаві, яке виклопотало йому безплатне помешкання в інтернаті. Окрилений підтримкою, багато працює, удосконалює свою майстерність, експериментує. Розширює свій кругозір, вивчає українське народне мистецтво, студіює кераміку і ткацтво.

У Варшавській академії мистецтв навчалися вихідці з Волині та Галичини. Разом зі студентами-однодумцями Ніл Хасевич у 1927 р. засновує мистецький гурток

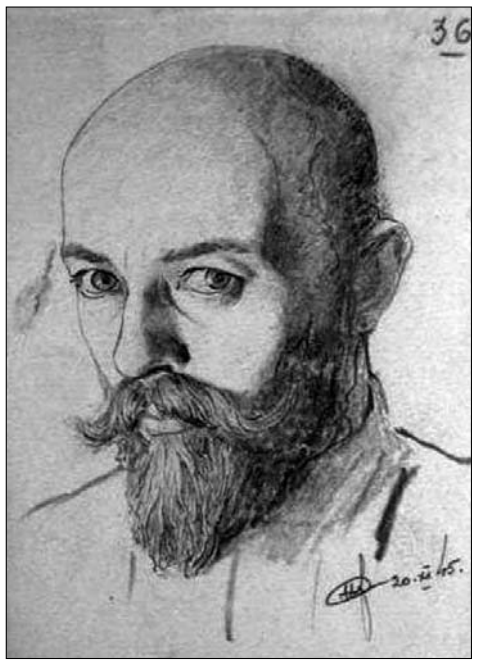

“Спокій”, який проіснував аж до 1939 р. Бере активну участь у конкурсі студентських робіт. Картина “Прання” в 1931 р. була відзначена премією. А в 1932 р. за портрет гетьмана І. Мазепи отримав почесний диплом.

Знавці мистецтва заговорили про Ніла як про талановитого художника. У своїх рефератах, зокрема написаному в 1933 р., 24 лютого, Хасевич цитує слова Мейсонера: “Малюнок є правдою абсолютною, а мову правди треба вчити скрізь і завжди. Зробив би малюнок основою навчання у всіх школах. Це єдина мова, якою можна висловити все”.

Існувала думка, що Н. Хасевич у 1933 р. закінчив академію мистецтв. Однак Дарія Даревич у вступній статті до книги “Життя і творчість Ніла Хасевича” (в-тво “Літопис УПА”._ Торонто-Львів, 2011), опираючись на польські архівні джерела, свідчить: “Але коли звільнення не дістав (звільнення від оплат за навчання. — Прим. А. К.), спромігся востаннє заплатити восени 1932 року, а тоді, не закінчивши Академії, вибув і забрав документи 13 березня 1933 року. Але перед тим, 24 лютого 1933 року, Н. Хасевича допущено в Академії до письмового іспиту на учителя рисунку в середніх школах, склав його успішно і був звільнений комісією від подальших практичних іспитів. Отриманий диплом давав йому право стати учителем рисунку в середніх школах Польщі, але дістати працю за фахом будучи українцем, було практично неможливо.

У 30-х роках минулого століття волинського митця знала чи не вся Європа. Адже у передвоєнний час мистецький гурток “Спокій” влаштовував чимало виставок з участю Ніла Хасевича. Його графічні та малярські роботи бачили жителі Праги, Варшави, Берліна, Луцька, Львова, Рівного, Кременця... А кращі дереворити експонувалися в Лос-Анджелесі, Чикаго, де отримали високу оцінку від фахівців. А це свідчить про той факт, що до нього прийшло визнання.

Перед самісіньким початком Другої світової війни у Варшаві (1939) побачив світ альбом “Книжкові знаки Ніла Хасевича”. Автор робіт показав себе неперевершеним майстром екслібрисів.

У середині 30-х років минулого століття Н. Хасевич перебував у рідному селі Дюксині, де його батько працював дияконом при Свято-Михайлівському храмі. Учителював у місцевій школі, співав у церковному хорі, яким керував брат Анатолій. Малював ікони, що потім ставали окрасою сільської церкви.

Про нього, як про неординарну людину, щиро згадують старожили Дюксина. Кілька років Григорій Судак разом із Нілом відвідували церковний хор. За його розповіддю, так читати Апостола, як це робив Хасевич, ніхто не вмів у їхньому селі. Коли Ніл заходив у храм і чулося поскрипування протеза, стояла ідеальна тиша: на нього чекали парафіяни. Теплий спогад про художника залишився у пам’яті Ольги Крищук. За її словами, він не тільки гарно малював, але й ткав та вишивав. За Польщі у Львові виходив календар “Рільник”. Цій жительці Дюксина запам’ятався навіть малюнок обкладинки, під яким замість прізвища автора стояли ініціали “Н.Х.”

Варто пам’ятати, що брати Хасевичі були зв’язані з оунівським підпіллям, керівником якого з середини 30-х років на Костопільщині був мешканець села Звіздівка Григорій Рибак — людина освічена і свідома, справжній патріот України.

Коли над Європою згустилися темні зловісні хмари і розрядилися польсько-німецькою війною у вересні 1939 року, над Західною Україною, зокрема над Рівненщиною, нависла загроза окупації. 17 вересня Червона армія перейшла кордон, щоб узяти “під захист” населення Волині. Про таємний зговір двох міжнародних акул – Гітлера і Сталіна – ще не було відомо. Під пильне око нової влади потрапила передусім патріотично настроєна інтелігенція.

Багато творчих задумів мав Ніл Хасевич, але про вільне втілення їх годі було думати. Тож він змушений був працювати учителем у рідному селі та підробляти бухгалтером у споживчій кооперації.

Друга світова війна, початок якої датується 1-им вересня 1939 року, переросла у так звану Велику Вітчизняну. У липні 1941 року була окупована Рівненщина. Багато хто з українців мріяв про відновлення самостійної держави. Під редагуванням Григорія Рибака вийшло декілька чисел газети “Самостійність”. Але редколегія змушена була змінити її назву на “Костопільські вісті”. У планах фашистів Україні відводилася доля німецької колонії.

У Рівному Степан Скрипник і Улас Самчук налагодили випуск часопису “Волинь”. Був запрошений до співпраці Ніл Хасевич. На сторінках газети він виступав і як автор публіцистичних статей. Про те, що під час окупації Ніл Хасевич деякий період працював мировим суддею в Деражному, свідчить повідомлення в “Костопільських вістях” від 29 листопада 1942 року.

Починаючи з 1942 року, була відновлена діяльність осередків “Просвіти”, ліквідованої за “перших совєтів”. Її активістами стали брати Хасевичі — Ніл і Анатолій. Про це ми дізнаємося з газети “Костопільські вісті” від 22 березня 1942 року.

Надії патріотів на відновлення державної незалежності України розбилися об жорстоку дійсність. “Новий порядок” принесла коричнева чума із Західної Європи — арешти, знущання, розстріли ні в чому не винних людей... І коли у квітні 1943 року почали масово формуватися загони УПА на Волині, Ніл Хасевич долучився до підпілля, навіть став близьким другом Клима Савура (Дмитра Клячківського) – командувача УПА-Північ, штаб якого містився у Гутвині (за кілька десятків кілометрів на північ од Костополя). Тільки вузьке коло людей знало, хто приховується під такими псевдами, як Бей, Зот, Рибалко, Левко... Настав новий етап у біографії художника — упродовж майже десяти років.

Будучи інвалідом, Ніл Хасевич не міг тримати зброї в руках. За зброю йому служили різець, долото і пристрасне слово

публіциста. Ніл очолив політико-пропагандистську ланку групи УПА-Північ. Керував друкарнею повстанців, редагував газету “До зброї”. Як художник оформляв сатиричні журнали “Український перець” і “Хрін”. До честі Ніла Хасевича є той факт, що він був обраний членом центрального і крайового проводів ОУН і Української Головної Визвольної Ради (УГВР) — підпільного парламенту. То, звичайно, вияв глибокої пошани і довір’я до “рядового підпільника”, як скромно називав себе художник-графік.

Хоч війна закінчилася, але українські повстанці продовжували боротьбу. Мистецький доробок Ніла Хасевича періоду війни і після її закінчення значний — понад 150 дереворитів, що були видані за океаном у двох альбомах: “Волинь у боротьбі” та “Графіка в бункерах УПА” (1950-1952 роки).

Совість полум’яного патріота не дозволила Нілові відійти з похідними групами УПА на Захід. Він твердо вирішив залишитися у рідному краї для подальшої боротьби. Минали роки, сповнені тривог, поневірянь і сподівань. І коли гравюри з глибокого підпілля потрапили до рук делегатів сесії Генеральної Асамблеї ООН та іноземних дипломатів, зі столиці СРСР Москви надійшла рішуча вимога — “негайно припинити антирадянську діяльність”. Відтоді чекісти взялися за “полювання” на Бей-Зота. Їм допоміг випадок. В одній криївці вони знайшли документи. Розшифрувавши, зрозуміли, що хтось комусь заготував 5 кг паперу і вишневе дерево. Здогадались: такі речі потрібні тільки художникові. Як на те, ще й адреса приблизна повідомлялася — бункер на околиці села Сухівці Рівненського району.

Розшук повстанського художника не забарився. Він привів до садиби Лавріна Стацюка, де був обладнаний бункер. Вранці 4 березня 1952 року криївку оточили енкаведисти. В ній знаходилися Ніл Хасевич і два охоронці. Повстанці здаватись не думали. У хід пішли гранати оперативників. Так мужньо зустріли смертну годину талановитий графік і його соратники — Антон Мельничук (псевдо Гнат) і В’ячеслав Антонюк (Матвій).

Світлу пам’ять про безстрашного лицаря свободи Ніла Хасевича нині свято бережуть його земляки. 25 листопада 1995 року з нагоди 90-ліття з дня народження художника-борця в Дюксині на подвір’ї сільської школи відкрито стелу, виготовлену з поліського базальту (архітектор Мирослав Марчишин), на якій відтворено автопортрет графіка. У с. Сухівці, що за 12 кілометрів од Клеваня, де загинув художник, за ініціативою Рівненської районної краєзнавчої організації (голова Микола Федоришин) споруджено пам’ятник, на якому викарбувані слова: **“Воля людині, воля народам! У п’ятдесяту річницю Української Повстанської Армії”**. У м. Рівне споруджено пам’ятник художникові.

Можливо, висловлю думку багатьох костопільчан, коли скажу, що у центрі Костополя, на майдані Незалежності, варто спорудити пам’ятник видатному художникові-борцеві Нілові Хасевичу, котрий поклав своє життя на вівтар нашої свободи.

“Торкнутись небес хоч поглядом,
Якщо не можна крильми?”

Надія ГУМЕНЮК. Зоря, як мальва. Й мальва, як зоря

Надія Гуменюк – авторка понад чотирьох десятків книжок: поезії, прози, радіоп’єс, творів для дітей. Лауреат премії Кабінету Міністрів України імені Лесі Українки та літературних премій “Благовіст”, імені Олександра Олеся, імені Агатангела Кримського, “Звук павутинки” (імені Віктора Близнеця), імені родини Косачів. Отримала чотири нагороди від Міжнародного літературного конкурсу “Коронація слова”: дипломи лауреата за романи “Янгол у сірому” та “Енна”, спеціальну відзнаку за книжку для дітей “Роденія, або Подорож за веселку” та Першу премію за роман “Вересові меди”. Лауреат Міжнародного літературного конкурсу україномовної прози “Dnipro-Book-Fest-2020”, переможець Національного конкурсу “Книга року” (номінація “Світ дитинства”), всеукраїнських літературних конкурсів “Відродимо забутий жанр” (на кращу радіоп’єсу), “Золотий лелека”, “Ярославів Вал”, “Книжкова толока”…

Заслужений журналіст України, член Національної спілки письменників України. Мешкає у Луцьку.

Ніч у Сурамі

Перед смертю Леся Українка не їла нічого, крім ожини. Ці ягоди, які нагадували їй про рідні волинські ліси, збирала для неї у грузинських горах сестра Ізидора. Недарма у “Лісовій пісні” Лукаш просить блукаючу по осінньому лісу Долю подати йому хоч гілочку ожини...

Ніч у Сурамі – як стигла ожина.
А по небесній струні
Зірка-прочанка зійшла з України
Й тихо горить при вікні.

Зоре моя! Одиноко-висока!
Сестро моя золота!
Тепла ожина скапує соком
На неслухняні вуста.

Й линуть з Волині вітри-боривітри,
Й студять вогонь на чолі.
І шелестить між ожиновим світлом
Рідний нечимненський ліс.

Люленьки-люлі, білий мій болю...
Чуєш? Десь грає Лукаш.
Двоє стоять під старою вербою
Біля дзвінкого струмка.

Люленьки-люлі... Як же він грає!
Як шарудить очерет!..
Серце розчулене спрагло вбирає
Те, що ніколи не вмре.

В горах Сурамі пахнуть ожини.
Рветься небесна струна.
Тільки прочанка-зоря з України
Тихо горить край вікна.

* * *

Килинам простіше. Хоч всяке бува,
Хоч часом тужливо й зрадливо –
Вони молодички чіпкі, як трава,
Й здається, щасливі. Можливо...

Що їм головне? В полі – бульба, в печі –
Наваристий борщ вічносущий,
Та щоб чоловік уночі на плечі,
Путящий та в міру питущий.

Щоб діти слухняні й свекруха незла,
До свята – пиріг та обнова,
І щоб у хліві неодмінно була
Породиста дійна корова.

Килинам простіше... Цей світ – для килин,
У ньому й порядок килинський.
А ти... Звідки, мавко, з яких праглибин
Явилася в ліс цей волинський?

Вся зіткана з вітру, з роси, з таїни,
Зі світла й вербової крові,
Навіщо ти стала посеред весни
Оголеним нервом любові?

Болотяне царство... Його не пройти...
Воно ж не відпустить, ти знаєш,
Того, хто до себе не зміг дорости.
Кого ж ти, чого виглядаєш?

Як боляче пальчика серп розітнув...
Як болісно серце мелодія крає...
Ти дух, що розбуджує душі від сну,
Ти мрія, що їх осяває.

Неждано зійдеш у задуму лісів,
Майнеш серед них, як знамення гаряче,
Й котрась із килин серед бульб і борщів
Погляне у небо й заплаче

Рушник

Тарас Шевченко хотів, щоб на весіллі у нього був рушник з півниками. Через багато років Ликера, останнє кохання поета, вишила його білим по білому і принесла на могилу поета. Вона переїхала до Канева, померла у самотності й похована неподалік від Чернечої гори.

Вся в чорному, немов черниця,
Біля Чернечої гори...
А ніч глибока, мов криниця,
Така, хоч з Богом говори.

Та й ні з ким більш... У цілім світі –
Ні теплих рук, ні теплих слів.
Горять тополь високі свічі
У канделябрах споришів.

Та білі півники присіли
На полотні й клюють літа.
Тарас чекав їх на весілля –
Вона ж принесла на хреста.

І заніміла, й скам’яніла.
Рушник – як біла пектораль.
Що вишито на ньому білим?
Його любов? Її печаль?

Чи самота, як Божа кара?
Чи каяття безмовний крик?
Сльозина канула у Канів
І покотилась на рушник.

І білі півні стрепенулись,
Й здалося раптом: як колись,
Його долоні рук торкнулись:
“Моя ти любо! усміхнись...”

* * *

На шляху – від засвіту у сутінь
(І ніколи ще не навпаки!) –
Потискаєм звично руки сущим,
Затискаєм гнів у кулаки.

У гурті разом сміємось часто,
Плачем наодинці – й хто куди,
Заблукальці в лабіринтах часу,
Що на мить потрапили сюди.

Хто ми одне одному, по суті,
Зліплені з одних небесних глин?
Гнівні прокуратори і судді?
Шукачі поразок і провин?

Вічні світотрощі та вендети...
Лжепророки нині й повсякчас...
Вже відкрито нети і планети.
Господи, відкрий нарешті нас!

* * *

Кого ти шукаєш на цьому руйновищі, птахо?
Нема вже й стіни – притулити намокле крило.
Обвуглена лавка чорніє за тином – як плаха,
Та скалки зорі у золі віддзеркалює скло.

Лиш вітер той самий. Нестримний,
жагучий і рвійний,
Антонівку юну цілує й хапає за стан.
Ну що йому війни? Він віщий, він вічний і вільний,
Він водить в саду запальний пелюстковий аркан.

Екпресія танцю! Приєднуйся й ти, легкокрила,
Кидайся із вирію просто в цей білий крутіж –
Над пусткою двору, де ти колись хатку лишила,
Де нині трубить розтроюджений
“градом” рубіж.

Танцюй, моя ластівко! Вір – завтра буде,
як завжди:
Ти зліпиш гніздо і крильми підфарбуєш блакить.
А ген понад степом увінчаний кулею зашморг
До танцю твого, наче праща крізь прощу, летить.

Аркан над арканом... Політ – між зимою і літом.
Танцюй, ластовиче, – над буйством вогню і зела,
Понад попелищем, над страхом, над болем,
над цвітом,
Бо нащо ж тобі цих два синіх, як небо, крила?!

* * *

Як він на зустріч до неї біжить!
Хай дочекається... Хай зачекає...
Шлюбниця ніч їм хорали співає.
Час, як у кадрі, спинився на мить.
Господи! Як він до неї біжить!

Як вони разом босоніж біжать,
Двоє закоханих юних блукальців!
Коники в травах лоскочуть їм пальці,
Сходить на землю з небес благодать.
Як вони радісно разом біжать!

Як він її пригортає й несе!
Як він цілує: щасливий – щасливу!
Мовкнуть в траві цвіркуни галасливі,
Місяць на яблуні пише есе.
Як він її пригортає й несе!

Ранок. Шпиталь. Жовтий сонях в сльозах.
В пам’яті “гради” і міни – синхроном.
Ноги... лишилися... під териконом...

Як він біжить, як злітає у снах!
Як він кохану несе на руках...

* * *

Мій ранній рай біля сузір’я Мальви...
Таємний ритм криничної води.
Магічні хвилі місячної магми.
Бджолиних магів сонячні меди.

Мій полуденний, з літнього зеніту...
Вже полинову ледь надпито суть.
Та стільки ще несказаного світу!
І мальви несказанно ще цвітуть.

А ти, вечірній... Де тебе чекати?..
Сузір’ям тихим світишся в мені.
І гріють душу мальви біля хати,
Вікно до сонця, й мама при вікні.

* * *

Небо для всіх відчинене,
Зачинені наглухо ми.
Над чинними і причинними
Згасають святі псалми.
Спадають, як дощ на готику,
Як листя на сонний храм.
Якого ще, Боже, дотику
Потрібно оцим замкам?
Якого ще треба подиху,
Щоб раптом запрагли ми
Торкнутись небес хоч поглядом,
Якщо не можна крильми?

* * *

Глибокі сніги залягли понад пам’яттю хати.
Чого в них блукаю? Чого я шукаю й навіщо?
Он ніч за плечима вже дихає чорно і віщо:
– Пора вирушати. Ти чуєш? Пора вирушати...

Упала сльоза і сніги ті наскрізь пропалила.
І пальці замерзлі зігрілись, і серце зраділо.
Колядко! Різдвяне моє ластів’яточко біле!
Прости, що малою колись тебе тут загубила.

Нічого, крім тебе, в дорогу не зможу я взяти –
Залишаться води і трави, дерева і камінь.
І тільки удвох ми вже будемо понад роками.
– Впустіть, пане Боже, й дозвольте заколядувати.

* * *

Зосталася тонка струна,
Не зламана на вітрі,
І пісня – лиш одним одна,
Немов сльоза на вістрі.
І вибору уже нема –
У груди цілиться зима
І скалить сизе око.
І ти – однісінька, одна,
Як ця не зламана струна,
Як небо одиноке.
Вікно завішує пітьма.
Летять за вітром вірші.
Немає вибору. Нема...
А вибирать навіщо?
Торкнеться пісня до чола
І біля серця стане:
Вона найпершою була,
Вона ж тобі – остання.

* * *

В баби Олі – олень на стіні.
На рогах у нього сонце сходить.
Він би скочив, мабуть, вже на ходник*
І пропав у синьому вікні,

Й затрубив десь з вітром в унісон,
Й шаленів би від п’янкої волі.
Але гарно так у баби Олі
Серед вишиванок та ікон.

Он в печі спалахує вогонь,
Й дух сосни йому лоскоче ніздрі,
І на шию шорсткувата ніжність
Сходить з темних бабиних долонь.

Дні такі короткі та пісні.
Вечори сріблясто-пелехаті.
Гомонять про щось собі у хаті
Баба Оля й олень на стіні.

* * *

Ні пророцтв, ні менторств не сприймаю –
Всі вони сумнівні та сумні.
Бедрика з долоні відпускаю –
Хай дорогу вказує мені.

Привітаю ластівку й мураху,
Поклонюсь ромашці і джмелю.
Боже! Не звільняй мене від страху
Не почути тих, кого люблю.

* * *

Хай будуть друзі! І хай будуть вороги...
І чесний бій, і відступи хвилинні.
Хай палить душу полум’я жаги,
Та не пошли нам, доле, половинність.

Півдруг, півнедруг – де в них знак межі?
Напівлюбов з півненавистю рівні.
Напівсвої – це значить: не чужі.
І все-таки... І все-таки не рідні.

Хай буде навпіл час тяжкий біди.
Хай будуть навпіл радість і повинність,
Один сухар, один ковток води.
Та не пошли нам, доле, половинність!

* * *

Місяць заглянув до хати:
– Дозвольте заколядувати!
А жінка лиш тихо зітхає –
Сина чекає.

Зірка сяйнула до хати:
– Дозвольте заколядувати!
А жінка не відповідає –
Доньку чекає.

Хурделиця стукає в хату:
– Дозвольте заколядувати!
А жінка її проганяє –
Внуків чекає.

Дивиться з покутя хати
Скорботна Ісусова Мати.
А ніч чорним воском спливає.
Жінка чекає...

* * *

П’яльці упали. На пальчику кров.
Терпнуть терплячі долоні.
Боже, дозволь їй зробити хоч крок
По золотому осонні!

По молоденьких кульбабах в дворі,
По споришах біля хати.
Хто це так сумно зітхнув угорі –
Пташка чи янгол крилатий?

Зойкнули гальма старого візка
Й зразу ж налякано знишкли.
В голку засилює вперто рука
Білу фантазію нитки.

Кров чи сльоза в полотно перейшла –
Нащо комусь про те знати?
Вишиє жінка собі два крила
Й буде у небо злітати.

* * *

У чебрецевому полоні,
Поміж паруючих отав,
Немов у Бога на долоні,
Малий ангелик задрімав.

Легенько люляє лелія,
За нею дзвоник – в унісон,
І сонце скапує крізь вії
В його пречисто-білий сон.

Під грушею пантрує хата
І вікнами поводить: де
Цвіте сорочечка картата?
Де ластовиннячко руде?

Йому ще вірять, як месії,
Зелений коник в чебреці,
Мурашик в чашечці лелії
І теплий бедрик на щоці.

Клекочуть бусли на осонні
І придивляються здаля:
У сон із Божої долоні
Летить кирпате янголя.

* * *

Біла бинда туману...
Очерети руді...
Ранок бинтує рану
Качечці на воді.

Хтось, може, й не помітить
Є вона чи нема –
Денниця пересвітить,
В нори втече пітьма,

Скинуть дерева ряси,
Стихне трава сумна,
Річка, уже без ряски,
Вихолоне до дна,

Вітер білявих бранок
З півночі нанесе.
Але сьогодні ранок
Хоче змінити все.

Теплий цілунок літа...
В травах легкі сліди...
Пташка, як Афродіта,
Випурхне із води.

Вище, все вище й вище,
З сонечком на крилі.
Й день, наче пізня вишня,
Скотиться до землі.

* * *

Загубили гуси крила
Серед ситого подвір’я,
Коли лапами місили
Сніп вівсяного сузір’я.

Крилам небо заболіло...
Крила скривджено зітхнули,
Попід зорі полетіли –
Гуси навіть не почули.

Та коли тумани сині
Осінь здійме, як вітрила,
Щось щемить, щемить на спині,
Там, де виростають крила.

* * *

Зоря, як мальва. Й мальва, як зоря.
І силует самотньої тополі
На вежі жовтого мовчання ліхтаря,
Під поглядом примруженої долі.
Завмерла ніч на синіх якорях.
Та три надієчки ростуть собі поволі:
В зорі, як мальва, в мальві, як зоря,
Під серцем розтривоженим тополі.

* * *

Світає. В вірша – перше рандеву.
Його віншує вишні білий чубчик.
Не потривож. Прислухайся. Ти чуєш,
Як теплі рими скапують в траву?

Уже розлито росяне вино.
Тичинка квітки сутінь розрізає,
А сонце озивається навзаєм
І ставить юний промінь в стремено.

З-за обрію вихлюпується день!
Небесні ритми, музика і рими...
І хтось, високий, вічний і незримий,
Крізь білий цвіт нас в білий світ веде.

---

* Поліський тканий килимок

Штрихи до нерозгаданих кодів українського малярства

Ярослав ТРІНЧУК

Цивілізацію створили два фактори – мистецтво і прагнення людини до щастя. І цей процес перманентний. Міняється тільки погляди на щастя та ще – його сподівання. Але щастя неможливе без розуміння його. А розуміння щастя неможливе без розуміння себе. Найкраще такому розумінню сприяє мистецтво. Те, що пробуджує фантазії, допомагає людині заглянути в глибини власної душі, зрозуміти Всесвіт і своє місце в ньому, спонукає до порозумнішання. Такий незбагненний взаємозв’язок...

Незрозуміле людина намагається не впускати у свідомість – воно дратує. Незрозуміле мистецтво дратує ще більше – воно заважає Я бути таким, яким Я є. Себто, жити без запитань...

А змістовне мистецтво завжди ставить питання... І дуже рідко можна на них відповісти.

Коли нема відповіді – буде відторгнення. Тому художник, поет, музика, яких загал не приймає, приречені. Незважаючи на те, що саме вони є становим хребтом нації... Це добре розуміли фашисти і більшовики...

Ван Ґоґ за своє життя продав одну картину – “Портрет доктора Гаше”. За безцінь. Просто доктор пожалів художника і купив своє зображення. Остання відома мені інформація – цей твір придбав японський мільярдер за 70 мільйонів доларів.

Не купували у Ван Ґоґа картини при житті з простої причини – там надто багато болю... Коли художник помер, то й болі свої забрав з собою. Людям залишив досвід його спілкування зі світом і з Богом. Цей досвід виявився безцінним...

Загадкового Георга Пінзеля, очевидно, так і не зрозуміли б ніколи. А його твори – стовідсоткові шедеври. По них топтались, їх нищили. Просто так. Борис Возницький вихопив одну скульптуру Пінзеля з вогню в останній момент. Школярі з вожатою готували шашлики і вже кинули у вогонь незрозумілу їм дерев’янку. І це – кінець XX століття... Зрозуміло, Україна...

У єдиному сплетенні – два цивілізаційні моменти: найвищий злет людського духу та інфернальний вияв дикунства. В одного народу. Не можна забувати: ті, що здатні спалити мистецтво, готові спалити одне одного. І вони серед нас...

Жоден з претендентів на владу у своїй програмі не сказав, що сприятиме розвитку мистецтва. Добиватиметься таких соціальних умов, при яких українці купуватимуть книжки, картини у своїх художників. Говорять: “підтримувати культуру”; розуміють: “розпилювати державні гроші”.

Катерина Білокур створила модель світу, якого ще не було. Світу, де відсутній страх, що квітку затопчуть, а людину знедолять... Однак, це перший вияв...

Інший – ніхто не знає, скільки під цими квітами кісток людських... і скільки сліз Творця...

Якщо пошук Бога — одна з ключових ідей мистецтва, то в Катерини Білокур ця ідея простежується, як найзмістовніша симфонія кольорів, тонів, напівтонів та й, що найважливіше, – фантастичний полілог квітів, трав, сонця, повітря. У тих квітах закодована вічність. У них – духовний досвід предків, їхні радощі й страждання, поразки й перемоги, воля до життя, утвердження безсмертя.

З-посеред квітів ніби з глибини тисячоліть виростає “Цар-колос”. Символ небаченої сили, що в’яже час, простір, вічність.

Катерина Білокур – алхімік українського живопису. Вона трансформувала свій біль у фантазії про рай.

Десятки й десятки українських талантів забуті. Їхні твори у сховищах. Якщо збереглися. Тисячі і тисячі картин знищені.

Шкода, але українці нічого не знають про своє малярство. Чинник, який піднімає людину над буденністю, нацією ігнорується. Вона тішиться базіканням політичних недоумків.

Заспокоює одне: політичні недоумки – це як застуда суспільства. Нація висякається, і вони зникнуть.

Шана Марії Влад

Марія ПОРОХ,
членкиня Клубу інтелігенції ім. І. Пелипейка та РО “Просвіта”, м. Косів.
Світлини автора

29 жовтня, осіннього погожого дня, у Косові було чимало гостей. Біля будинку редакції газети “Гуцульський край”, де впродовж 1957-1970 років працювала журналісткою “районки” Марія Влад, зібралися представники влади, родина, просвітяни, педагоги, членкині Союзу українок, письменники, журналісти, мешканці Косова.

“Сьогодні ми тут, щоб доторкнутися нашою пам’яттю, теплом сердець до світлого образу нашої краянки, видатної української письменниці, журналістки, патріотки, громадської діячки Марії Миколаївни Влад”, — такими словами відкрила захід (і вела його) заслужений працівник освіти України, літературознавець, член НСПУ та НСЖУ Аделя Григорук.

Аделя Григорівна коротко розповіла про життєвий і творчий шлях Марії Влад, яка народилася 25 серпня 1940 року в селі Розтоках на Косівщині, трудову діяльність розпочала вчителькою початкових класів у високогірній Снідавці, а згодом — кореспонденткою районної газети. Переїхавши до Києва, працювала журналісткою, редактором журналу, ведучою культурологічних програм на українському радіо. Проводила активну громадську роботу, працювала в Народному Русі України, в атестаційній комісії Міністерства оборони України. Вона є автором більше двох десятків дуже доброї, глибокої, ліричної, філософської, християнсько-етичної поезії та прози. Була учасницею миротворчої місії в Боснії. Марію Влад нагороджено офіцерським Хрестом з мечами, орденом княгині Ольги, журналістською відзнакою “Золоте перо”, вона є дипломанткою конкурсу “Коронація слова”.

Вдячні земляки увіковічили її ім’я на меморіальній дошці, яку встановили на фасаді редакції газети. Автор меморіальної дошки — художник-кераміст, скульптор, викладач Косівського ІПДМ Любомир Макар.

Урочисто зняли полотнище з пам’ятної плити ініціатор цієї події — голова районного товариства “Гуцульщина” Юрій Стефурак, брат і сестра Марії Влад — Микола Миколайович та Віта Миколаївна, автор барельєфа — Любомир Макар.

Отець Юрій Корпанюк провів молитву та освятив пам’ятну дошку. Присутні щиро помолились за душу Марії Влад. Біля стіни заясніли різнобарв’ям принесені для письменниці осінні квіти.

Теплі, щирі слова поваги до відомої майстрині красного письменства, спогади про неї пролунали у виступах заступника начальника управління культури національностей та релігій Івано-Франківської облдержадміністрації Мирослави Корнелюк, голів Косівської райдержадміністрації Петра Іванишина та районної ради Петра Ванджурака, сподвижниці і близької подруги Марії Влад, голови Косівської районної організації Союзу Українок Анни Богдан, колишнього ректора Косівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва Катерини Сусак, голови Косівської організації Національної спілки письменників України Василя Шкургана, члена НСПУ поета Миколи Близнюка.

“Книжка про Драгоманова вийшла грубенька, десь така, як і “Шевченківська енциклопедія”.

Галина КИРПА
Дмитро ЧЕРЕДНИЧЕНКО

Нас познайомила Волошка

Закінчення. Початок у ч. 47

17 лютого 2016, 19:46:21

Доброго вечора, дорогий Дмитре Семеновичу!

Прочитав сьогодні зранку дві лекції юним леді та джентльменам, прийшов додому, випив іще раз кави та й прочитав одразу Олеся Рязанова. Пречудові речі. І як же ж гарно це звучить по-нашому! Я оце днів десять тому написав невеличкий нарис про те, як сприймали час наші письменники та філософи доби бароко. Глибоко й трепетно. Але водночас якось спокійно-академічно — чи що. А в Рязанова — зовні як наче спокійно, а за тим спокоєм якась безодня. Словом, дякую Вам за дві години справжньої високої поезії. А ще дякую за те, що розказали Мар’яні Савці про Шевченківську енциклопедію. Мабуть, якраз після Вашої розповіді Мар’яна й запропонувала мені укласти для малюків книжку “Шевченко — від А до Я” — таку, як книжка про митрополита Андрея. Отож, якщо книжка вийде, знайте, що Ви її хрещений батько.

Ваш Л. У.

Найтепліші вітання і Вам, і всім Вашим хатянам від Олександри.

12 липня 2016, 00:58:22

Доброї ночі, дорогий Дмитре Семеновичу!

Спасибі Вам за звісточку. Вітайте Галину Миколаївну від нас із Олександрою. Ми дуже за неї раді.

А я від сьомого числа у відпустці — того дня увечері прочитав лекцію в арт-галереї для леді й джентльменів, які хочуть стати письменниками. Говорив про те, як можна писати просто про складне. Тепер до кінця літа наче як вільний. Треба писати книжку про Сковороду в жанрі інтелектуальної біографії — обіцяв людям закінчити її до листопада. Матеріал величезний, а часу мало. Отже, треба працювати щосили. Олександру теж видавці завалили роботою (літо!), то вона вже починає потроху нарікати на долю, як у Грабовського: “Боже, чи довго тягти?”))) До самого кінця, люба, — кажу)))

А ще за літо треба: 1) написати доповідь на прецікаву тему: “Лев Толстой як дзеркало української футуристичної революції” — це найлегше; 2) підготувати третє видання “повного” Сковороди за програмою “Українська книга”; 3) видати збірку статей “Україна і Європа” (те, що написав за останні два роки). Наче, все))) Словом, літо буде веселе.

Нехай воно буде гарне й у Вас! Здоров’я Вам, натхнення, світлої радості! І Вам, і всім Вашим хатянам, включно з Гапочкою)))

Л. У. та Олександра.

26 вересня 2016, 21:37:07

Доброго вечора, дорога Галино Миколаївно!

Дякую Вам за лист і за теплі слова. Справді, як Ви кажете, дивно все виходить на цьому світі. Я ото написав наприкінці літа Вам і Дмитрові Семеновичу бадьорого листа, а днів через три ні з того, ні з сього мене накрила така депресія, що я змушений був узяти відпустку за власний кошт. Що то було — важко сказати. Мабуть, втома. Дякувати Богові, зараз починаю потроху приходити до тями. Чотири дні тому вперше вийшов на люди — читав на міжнародній конференції доповідь “Лев Толстой як дзеркало української футуристичної революції”. У четвер — іще один виступ. А наприкінці жовтня планую приїхати до Києва: асоціація “Новий Акрополь” просить мене прочитати лекцію на закритті виставки, присвяченої українській філософії.

Словом, будемо жити)))

Переказуйте найтепліші вітання Дмитрові Семеновичу. І тримайтеся.

Ваш Л. У.

1 грудня 2016, 18:27:49

Доброго вечора, дорога Галино Миколаївно!

Справді, нема нічого кращого, як погомоніти з друзями. А я останніми днями щось розбігався — позавчора була спецрада, де я з превеликою неохотою виконую обов’язки заступника голови, учора — знову спецрада, а сьогодні — імпровізована конференція, присвячена Сковороді, на якій я мав чималеньку доповідь про те, як у 1920-х роках наші “ліві” інтелектуали пробували йти шляхом “від Сковороди до Маркса” і що з того вийшло. І сьогодні ж таки одержав на пошті Ваш чудесний подарунок — “Сагу...”. Дякую Вам красно. Книжка — як лялечка! Оце б хоч зараз — як у дитинстві — примоститися б на диван, загорнутися в плед і читати собі, забувши про все. Мабуть, десь ближче до нового року влаштую собі таке свято.

Ваш Л. У.

Найтепліші вітання від мене й від Олександри Дмитрові Семеновичу!

6 лютого 2017

Доброго вечора, дорога Галино Миколаївно!

Давненько до Вас не озивався. Як Ви там поживаєте? Як Дмитро Семенович? Оце нарешті “Видавництво Старого Лева” планує видати до Дня народження Шевченка дитячу арт-енциклопедію “Шевченко від А до Я”. Чудесне художнє оформлення Насті Стефурак, а текстова частина моя. Хтозна, чи була б ця книжка, якби свого часу Дмитро Семенович не підтримав “Моєї Шевченківської енциклопедії”. Ніхто не зрозумів її глибше й краще за нього. Ніхто. І я йому безмежно вдячний.

Ваш Л. У. Найтепліші вітання від Олександри.

Дорога Галино Миколаївно,

Ваша “левова” книжка дуже-дуже красива. Я читав десь про те, що “леви” планують її видати, але обкладинки не бачив. Супер! Обожнюю красиві книжки. Ось погляньте, яку обкладинку зробив мені маестро Іван Остафійчук. Я давно мріяв про щось таке. Це — сигнальний примірник книжки про “невловного птаха” Сковороду)) Має вийти ближчим часом. Покладаю великі надії на цю книжку, бо навряд чи буду ще колись писати книжки про Сковороду. Це — своєрідний підсумок моїх студій над Сковородою, що тривали тридцять із гаком років. Писав цю книжку на одному подиху, прочитавши перед тим добру тисячу книжок. І писав із таким захватом, що наприкінці літа в мене був нервовий зрив — хай йому грець)) Ми з Олександрою дуже раді, що Дмитро Семенович одужує, а у Вас гарний настрій. Нехай він завжди такий і буде! Л. У.

30 березня 2017

Доброго ранку, дорога Галино Миколаївно!

Сьогодні я, нарешті, маю змогу випити свою вранішню каву й нікуди не бігти, а просто сісти за комп’ютер і спокійно попрацювати вдома. Це — вперше за останні кілька тижнів. І я відразу ж згадав, що вже давненько до Вас не озивався. Як Ви там поживаєте? Десь пару тижнів тому їздили з Олександрою до Києва та Львова. У Києві була презентація книжки про Сковороду, а у Львові читав лекцію про Шевченка в Українському Католицькому Університеті й презентував у книгарні “Є” дитячу абетку-енциклопедію “Шевченко від А до Я”. У розмові з Мар’яною Савкою згадували добрим словом і Вас, і Дмитра Семеновича. А ще під час цієї мандрівки увиразнилися плани подальшої роботи. Спробую ближчим часом попрацювати над дитячою версією байок Сковороди, бо Сковороду за майже триста років ніколи не видавали спеціально для дітей — то була б чудесна книжка. Крім того, ВСЛ запропонувало підготувати книжечку “Сковорода від А до Я” — десь уже на наступний рік. А найголовніше (і найскладніше) — спробую трохи перегодом написати для “Духу й Літери” книжку про Драгоманова в жанрі інтелектуальної біографії. Отакі ото “наполеонівські” плани. Не знаю, може, щось і вдасться зробити. Ваш Л. У. Найтепліші вітання і Вам, і Дмитрові Семеновичу від Олександри.

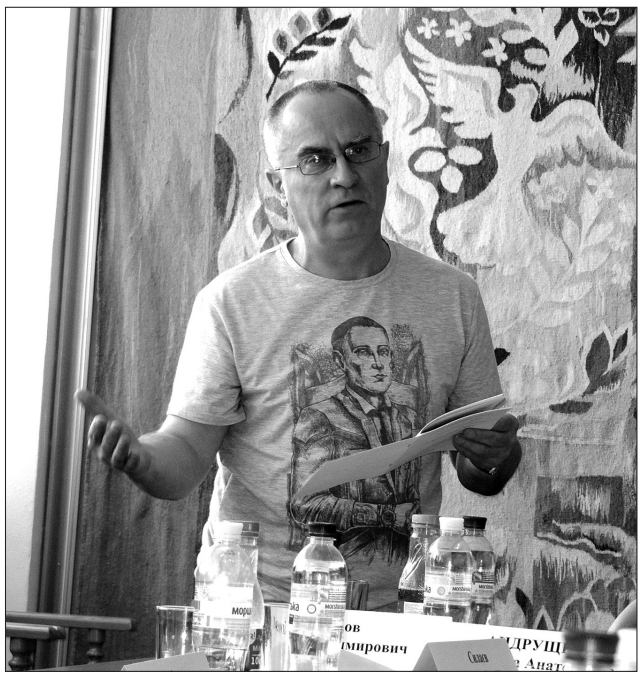

Леонід Ушкалов

21 жовтня 2018, 20:28:37

Доброго вечора, дорогий Дмитре Семеновичу!

Чудовий сьогодні день. Осінь просто розкішна. Я дуже люблю осінь, а надто — коли вона така, як цьогорічна. Удень працював, а на вечір залишив собі Вашу поезію — світлу-світлу. Дякую Вам, що дозволити доторкнутися до Ваших “Доторків”.

Між іншим, сьогоднішній день щасливий для мене й тим, що, здається, я таки завершив писати книжку про Драгоманова. Назвав її “Чарівність енергії: Михайло Драгоманов”. Писав дуже довго, але з насолодою. І книжка вийшла велика — чотири частина, поділені на 54 параграфи (стільки років прожив мій герой). Планував закінчити її значно раніше, бо на черзі вже гора роботи, та Драгоманов — то ціла планета, а ще — різні пригоди, і приємні, і не дуже. З тих, що “не дуже” — наколядував собі глаукому, тепер тричі на добу крапаю в очі якусь гидоту. І довго це треба робити? — питаю в юної леді-лікарки. “До самого кінця”, — каже. Я засміявся, і вона теж))

З пошаною — Л. У.

5 листопада 2018, 10:48:22

Доброго ранку, дорогі Дмитре Семеновичу й Галино Миколаївно!

Дякую Вам красно за теплі слова. Мені дуже приємно.

Сьогодні в Харкові сонячний-сонячний день. Я почав його з того, що підготував “звіт про науку” за 2018 рік (уже начальству треба!). Погуґлив, з’ясував деякі цікавинки. Наприклад, “Фоліо” видало підготовлений мною “Кобзар” (вони назвали книжку “Заповіт”) і продає його по 3200 гривень)) Нічого собі! — думаю... І ще знайшов кілька своїх книжок, про які ні сном ні духом. Словом, це наслідки того, що я обірвав зв’язки зі світом, пишучи книжку про Драгоманова. Здається, дописав. Тепер Олександра редагує й коригує.

Буде вільна хвилинка, подивіться початок книжки. Щось наче як вийшло. Але мені важко про це судити. Так чи так, це буде перша біографія Драгоманова — не лише “інтелектуальна біографія”, а біографія як така, бо справжньої біографії ніхто так і не спромігся досі написати. Принаймні мені треба було з’ясовувати геть усі дати, починаючи з дня народження. Зрештою, я дотримуюся правила Олександра Білецького, який казав (не ручаюсь за точність): “Якби сам Господь сказав щось про стиль Чехова, я б усе одно це перевірив”...

Дякую Вам іще раз!

З пошаною — Л. У.

30 листопада 2018, 14:39:03

Дорогий Дмитре Семеновичу!

Дозвольте нам з Олександрою щиро привітати Вас із Днем народження. Щастя Вам, здоров’я, тепла. Даруємо Вам харківські осінні квіти, що їх ми дуже любимо. Здається, тільки вчора Олександра їх фотографувала, а сьогодні вже сніг і мороз. І ми обоє (у нас усе навпіл) встигли десь застудитися й злягти))

Ваш — Л. У.

P. S. На вчорашньому фото — я в нових окулярах))

1 лютого 2019

Доброго вечора, дорога Галино Миколаївно!

Дякую Вам за добрі слова. Будемо чекати на книжку Дмитра Семеновича. Ой, як би хотілося бути котом на призьбі)) Оце нещодавно одна колега питає: “Знаєте, як Вас студенти називають?”. “Ні, — кажу, — не знаю”. “Котом!” “Та ну, — кажу, — далеко куцому до зайця, тобто мені до кота”. А потім не втримався й “ущипнув” легенько. “Бачте, — кажу, — колись прізвиська професорам давали куди вигадливіші. Наприклад, “лавирующий гемют”. Знаєте, що це означає?” “Ні”, — відповідає. “Ото ж бо й воно)))”, — кажу. То я пригадав одну деталь із часів навчання Драгоманова в Університеті Святого Володимира. Видавці обіцяють видати мою книжку про Драгоманова до Книжкового Арсеналу. А я взявся за ще один складний і великий проект. Колись (років 15-16 тому) я пропонував підготувати гуртом енциклопедію “Сковорода”. Мовляв, до 300-ліття філософа чудова буде річ. Усі кивали головами, але ніхто нічого так і не робить. То я хочу з Божою поміччю зробити це сам. Уже почав. Гадаю за рік-другий зроблю. З пошаною — Л. У. Найтепліші вітання Вам і Дмитрові Семеновичу від Олександри. До речі, півтора місяці тому ми з нею стали справжніми дідом і бабусею — у нас народився онук Сашко))

5 лютого 2019, 22:11:05

Доброго вечора, дорогий Дмитре Семеновичу!

Сьогодні, поки я читав лекції в університеті, Олександра збігала на пошту й отримала Ваші “Доторки”. На зворотному шляху вона розкрила пакунок і навмання розгорнула книжку на 108-ій сторінці (це наша давня забавка розгортати книжки “на щастя”). І їй трапилась ось така Ваша мініатюра-”лусочка”: “Не спіши / до золотого / віку, / бо за ним — / провалля”. Олександра виклала цю історію (разом зі світлиною Вашої книжки та поштівки) на своїй фейсбучній сторінці.

Спасибі Вам величезне і за теплі слова, і за чудесну поезію — мудру, світлу, легку і плинну.

Як вийде моя книжка про Драгоманова, неодмінно Вам подарую. Фантастичний був чоловік. Якби ми стрілися в часі, я би з ним напевно дружив))

З пошаною — Л. У.

Найтепліші вітання Галині Миколаївні.

ОСТАННІЙ ЛИСТ

6 лютого 2019

Доброго дня, дорогі Галино Миколаївно й Дмитре Семеновичу!

Дякую за добрі слова й за Ваших чудесних котиків-читачів. Сподіваюся, книжка про Драгоманова їм сподобається. Вона вийшла грубенька, десь така, як і “Шевченківська енциклопедія”. Прошу познайомитися і з нашим малим Сашком. Йому вже невдовзі буде два місяці. Оце вони власною персоною вмостилися на батьковій руці)) З пошаною — Л. У. Найтепліші вітання від Олександри! (в додатку – фото малого Сашка)

Роман Віктюк: «Мистецтво кличе, мистецтво рятує, мистецтво — від Бога»

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ

Ці слова маестро сказав в 2014 році в інтерв’ю для Радіо Свобода. Бо театр, вважав цей режисер від Бога, це стартовий майданчик для душі, яка поривається зірватися в лет на крилах творчої уяви у вічність.

Любив радувати, відвідуючи рідний Львів, дворик між площею Ринок і Староєврейською вулицею, де він, хлопчина, видряпувався на дерево із прив’язаними до рук віниками і з криком: “Мамо, я лечу!” стрибав із гілки у двір.

Чи не тоді юний фантазер відчув, що його душа покликана Господом для польоту у вічність. Там, у Львові, школярем гуртував друзів і однокласників, творив із ними міні спектаклі, імпровізував. І саме у Львові Роман Віктюк проявить себе як режисер на сцені Львівського театру юного глядача спектаклем за п’єсою Г. Шмельова “Все це не так просто”. Це був 1965 рік. Позаду було навчання в Москві на акторському відділенні Державного інституту театрального мистецтва в славетному ГІТІС`і , грав в спектаклях у Київському і Львівському театрах юного глядача, навіть займався викладанням акторського мистецтва в студії при Театрі імені Івана Франка в Києві... Але саме у Львові, рідному й дорогому йому місті дитинства й юності творчо енергійний Роман Віктюк захопиться мистецтвом театральної режисури. З’являються нові його спектаклі “Місто без кохання”, “Дон Жуан” Мольєра. А далі... Понесла його непогамовна жадоба експериментування на театральній сцені в далекий Калінін (Театрі юного глядача), згодом, після звільнення з посади головного режисера цього театру — у Вільнюс, де його також призначають головним режисером. Правда, вже не юного глядача, а “дорослого” театру — Російського драматичного. Роман Віктюк обирає для постановок не вельми на той час приємних для комуністичної системи авторів — Людмилу Петрушевську, Михайла Булгакова, Едварда Радзінського... І, не дивуйтеся, Івана Франка. Постановка п’єси “Украдене щастя” настільки збурила настрої й почуття глядачів, що сам Олег Єфремов забоявся, що за цей спектакль можуть усю трупу “пересадити”. Бо “Украдене щастя” Роман Віктюк, цей “галицький бандерівець”, як він сам себе називав, присвятив 50-річчю створенню СРСР. Так було написано в афіші. А до 100-річчя Леніна поставив спектакль також із символічною назвою — “Підступність і кохання”. До речі, невідомо біля якого будинку, можливо на дверях квартири Віктюка, вікна якої виходять на Кремль, режисер сфотографувався так, щоб було виразно видно такий напис:

“Театр
— плітка,
перетворена
на ритуал.
Франко”.

Роман Віктюк особливо натхненно експериментував у Студентському театрі Московського державного університету, де він поставив “Качине полювання” Олександра Вампілова, “Уроки музики” Людмили Петрушевської, і який, врешті-решт, через кілька років заборонили. Саме в цьому самодіяльному театрі і розпочинав свою акторську кар’єру студент професора Віктюка по естрадно-цирковому училищі Єфим Шифрін.

Пригадую, під час одного з приїздів на гастролі в Київ, після спектаклю “Служниці” в колишньому Жовтневому палаці культури, я запросив Романа Віктюка, а він долучив до нашої компанії свого друга Єфима Шифріна та одного молодого актора, до себе додому в письменницький будинок по вулиці В. Чкалова (тепер Олеся Гончара). Я ще не встиг “відійти” від емоційного потрясіння, яке я пережив на цьому спектаклі, в якому грали лише чоловіки — молоді актори. Оголені тіла, витончена пластика, демонстративна еротична епатажність, шалена експресія акторської гри — все це вражало, захоплювало і шокувало. Кому тоді не було відомо, що цей спектакль за п’єсою Ж. Жене, який Роман Віктюк поставив на запрошення Костянтина Райкіна на сцені московського театру “Сатирикон” у 1988 році, мав вражаючий успіх. Режисер цією постановкою надзвичайно пишався, але й постійно її удосконалював, дотворював.

Звісно, мені хотілося розпитати Романа Віктюка і про цю виставу, і про його театр — “Театр Романа Віктюка”, який він створив у 1991 році і відкрив його також

Богдан Ступка, Бронислав Омецинський, Роман Віктюк, Мирослав Скорик

ексцентричним сценічним трактуванням класичної “Мадам Батерфляй”. На той час його театр у Сокольниках мав уже власне приміщення, будинок-пам’ятку архітектури, статус державного, мав і жадібну на сценічне експериментальне лицедійство публіку.

Та на мої розпитування Роман Віктюк не реагував. Зробить кілька фраз — і зривається з крісла. Починає розповідати якусь історію, анекдот. І поглядає на красуню Раїсу Недашківську, яка пальцями затикає вуха, бо для Романа не існувало непристойних анекдотів. Лише Єфиму Шифріну вдається зупинити невтомного оповідача Віктюка. Ось Шифрін, згадую, схопив на полиці книжечку “Юность моя — комсомолія”, яку я, працюючи робітником-трубозгинальником на колишній Путилівській верфі в Ленінграді, накропав разом із своїм земляком-електрозварником Омеляном Цимбалістим, і почав уголос читати. Все це звучало надзвичайно смішно, з іронією і сарказмом. Треба ж мати такий дар комічно-іронічного “перетворення” газетно-публіцистичного тексту в пародію. Та все ж таки іноді вдавалося перевести нестримний потік фантазування Віктюка, пересипаного сексуально-сороміцькими анекдотами, в русло власної творчості, бачення ним ролі й місії театру, мистецтва взагалі.

Роман Віктюк наче стрепенувся, піднявся, склав хрестом руки на грудях, поглядом “занурився” в наповненні захопленням очі Раї Недашківської і почав... Говорив він, що ніколи не чекав, щоб його розуміли. Головне, щоб глядачі летіли, мов ті світлячки на вогонь, на його творче палахкотіння. Що ж, не один обсмалить свої крильця, почуття, хтось обізве навіть його сексуальним маніяком, еротичним недоумком, мовляв, що це за така бісексуальна натура розкошує на його сцені. Хто обуриться тим, що він так відверто оголює тіло, вивертає назовні те в людині, про що вона здогадується, але не хоче відкривати людям. А хтось зацікавиться, замислиться над собою, і над тим, що на сцені ним оголено не стільки тіло, як людська душа: “Я свідомо йду на провокацію, але мій театр не для бездумних любителів скандалів і провокацій, а для духовної еліти. Епатаж, творча провокація — це те світло, той вогонь, яким я заманюю світлячка — глядача”.

А заманював режисер і художній керівник “Театру Романа Віктюка” майстерно, з епатажним блиском і натхненною імпровізаційною грою акторів. Згадаймо лише назви його спектаклів: “Давай займемося сексом” (її заборонили для показу у Львові), “Лоліта” за В. Набоковим, “Філософія в Будуарі” за діалогами Маркіза де Сада, “Саломея” за Уайльдом, “Наш Декамерон — XXI”, “Останнє кохання Дон Жуана”, “Путани”, “Маленькі подружні злочини”...

Говорив тоді, у мене вдома, Роман Віктюк не довго. Раптово замовк і присів. Майже нічого не їв, лише пригубив вина. Віктюк алкоголь майже не вживав, у їжі також був невибагливий. Пригадую, якось у Москві Роман призначив мені зустріч у Будинку літераторів, у знаменитому письменницькому ресторані, куди потрапити було надзвичайно складно. Принаймні без посвідчення члена Спілки письменників СССР було неможливо.

Роман Віктюк увійшов у ресторан таким собі барвисто яскравим гоголем, гордо озираючи широким поглядом публіку і здіймаючи обидві руки в привітанні. Його всі тут знали. Він замовив зразу ж, не питаючи моєї згоди, якісь страви, вірменський коньяк, але за весь вечір ні до чарки, ні до страви так і не доторкнувся. До нього підбігали привітатися знайомі, хто вони, я так і не дізнався, але Віктюк з кожним демонстративно голосно говорив українською мовою, намагався знайомити мене із ними. Представляв мене відомим українським письменником, від чого я ніяковів і намагався відхреститися від цього титулу, але на мене, слава Богу, ніхто із них не звертав уваги. Всі погляди і руки для привітання — на славетного Віктюка. Я було намагався згодом розпитати, хто ці його знайомі, на що Роман посміхнувся і відповів: “Та хіба я пам’ятаю їхні прізвища? Он їх скільки. А я тут один такий — Роман Віктюк”.

Слава і популярність Романа Віктюка були надзвичайні. Він ставив спектаклі не тільки в Росії і в Україні, але в Латвії, Литві, Фінляндії, Італії, США, Греції, Ізраїлі... Із спектаклем “Служниці” режисер об’їздив пів світу і повсюди ця його творча робота викликала захоплення, преса шаленіла, а Роман Віктюк набував світового визнання. Не випадково у США його ім’я було включено до списку “50 людей світу, які вплинули на другу половину XX століття”. Мав моральне право заявити: “Я — громадянин світу”, але я щось ніколи не чув від нього: “Я — громадянин Росії”.

В інтерв’ю на Радіо Свобода 2014 року Віктюк на запитання, чи він поділяє думку, що російський народ — це Путін, а Путін — це народ, різко заперечив: “Який же Путін народ? Він — від чорта”. Це була рішуча реакція славетного митця на агресію путінської Росії на Донбасі.

Своє українське походження, свої національні почуття й переконання повсякчасно підкреслював. І гордився тим, що він українець, наголошував: “Я — український режисер”.

Згадував, що зразу по Помаранчевій революції, перебуваючи на гастролях у США, де його сприймали як російського режисера, вийшов у Нью-Йорку на сцену і з гордістю проголосив: “Я — український режисер”. І зал піднявся, зааплодував.

І коли я після призначення мене президентом Віктором Ющенком головою Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка зателефонував Роману Григоровичу до Москви і запросив його увійти до складу Комітету, той, на мій подив, зразу ж погодився. Я гадав, що доведеться умовляти, бо навіть я вповні не міг уявити, в якому творчому і гастрольному неспокої він перебуває. Радо приїздив на засідання Комітету, до речі, за власний кошт, поселявся знову ж таки за свої кровні; ми надсилали йому до Москви книжки претендентів на Шевченківську премію, він бував на перегляді номінованих на премію спектаклів, кінофільмів.

В один із його приїздів до Києва я обережно запитав, чи не думає він про відкриття театру свого імені у Львові чи Києві. “Ти думаєш, що це можливо? Навряд. Ти знаєш, мене тут неоднозначно, м’яко кажучи, сприймають. Не сподіваюся. Хоча б хотілося. Особливо в моєму рідному Львові”. Та я загорівся цією ідеєю, повів до голови міста Києва Олександра Омельченка, якого підготував до зустрічі з Романом Віктюком керівник міського департаменту культури, актор і поет Олександр Биструшкін. “Це ж треба спеціальне приміщення, не гірше, ніж у Москві, — нарешті розговорився Олександр Омельченко. — Хіба що добудуємо театр ляльок, там під горою, за бібліотекою на вулиці Кірова. Будуть там зали на 300 і 150 глядачів. Зручно. В центрі”.

Згадали ще приміщення караїмської кенаси, але так ні до чого конкретного не дійшли. Проте ми з Романом таки підійшли до будівлі академічного театру ляльок — сподобалася Віктюкові і сама будова, і місце живописне, в парку.

Тільки через п’ять років, у 2005-ому, нарешті відбулося відкриття будівлі Державного академічного театру ляльок. А через рік, у 2006 році, одному із найвідоміших у світі театральних режисерів Романові Віктюку було присвоєно звання “Народний артист України”. Гордився він цим званням, хоча ніколи не прагнув якихось нагород, премій, звань. Не дозволяв виставляти свої спектаклі на здобуття театральних премій, бо вважав, що найвищий суддя його творчої справи — глядач. Нагадував слова французького письменника Андре Мальро, який вважав, що тільки дві речі здатні винести людину до містичного осягнення суті людського життя. Це — “секс і смерть, небуття”. Вірив, що по смерті його душа повернеться на землю, бо десь на неї чекає споріднена душа, наповнена любов’ю і благоволінням перед радісною неможливістю осягнути таїну світу. Нині ж тіло цього культового режисера, алхіміка сцени, з непогамованою спрагою творчого самоздійснення митця, видатного українця Романа Віктюка повернуло в Україну — до родинного гробівця на Личаківському кладовищі, а для його душі розкриває свої обійми Вічність.

“Це така дивовижна постать з величезною людською гідністю, яка, не дивлячись ні на що, вистояла”.

Як видатний архівіст створив унікальний літопис невеселого життя геніального гумориста

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук,
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка.

Харківське видавництво “ФОЛІО” випустило в світ вражаючу книгу *(Остап Вишня. Невеселе життя. Документальна біохроніка / упор. С. А. Гальченко. Харків : Фоліо, 2020. 784 с.*), над якою літературознавець і архівіст Сергій Гальченко працював понад три десятиліття. В ній вміщено величезний огром документів, листів, спогадів, щоденникових записів, літературних творів, донесень секретних агентів, меморандумів спецорганів, які впродовж 1922–1955 рр. стежили за Остапом Вишнею. Все почалося у 1989 р., тобто в рік відзначення столітнього ювілею українського письменника і гумориста, коли дослідник здійснив (очевидно, єдиний із українських вчених) археографічну експедицію в далеке Заполяр’я, де відбував десятирічну каторгу письменник. І там, в архівах МВС Комі АРСР у місті Ухта (колишнє Чиб’ю — столиця Ухтпечлагу), Сергій Гальченко віднайшов комплекс документів і рукописів Остапа Вишні, які увійшли до цієї книги. Зокрема, він домігся того, щоб йому показали облікову картку зека Губенка Павла Михайловича, де зафіксовано дати його переміщення по окремих таборах Ухтпечлагу. Останній запис на тій картці такий: “Убыл во внутреннюю тюрьму НКВД СССР г. Москвы 29/IV–43”. За безжалісними лаконічними записами були кількасоткілометрові етапи по бездоріжжям тундри, в тому числі в умовах жорстокої заполярної зими...

Затим дослідник багато років працював у державних архівах України та в родинному архіві гумориста. В процесі роботи, починаючи з 1989 р., з’являлися публікації невідомих матеріалів про життя Остапа Вишні та заборонених творів, які знаходили дорогу до читача. Богдан Ступка розповідав мені, що цікавився ними, коли готувався до ролі письменника у фільмі Я. Ланчака “Із житія Остапа Вишні” (1991). Зізнався, що роль була йому дуже дорогою: “Це така дивовижна постать з величезною людською гідністю, яка, не дивлячись ні на що, вистояла...” Артист знімався практично без гриму і буквально прожив життя свого героя на екрані. Він не грав — він був Остапом Вишнею!

Про Сергія Гальченка скажу, що вся його трудова й наукова діяльність пов’язана з пошуками архівних матеріалів. Між іншим, мені довелося також постійно займатися тим самим, але коли рядовий дослідник обмежується використанням віднайденого у своїй науковій роботі, то головна мета Сергія Анастасійовича — покласти нові документи до державного архівосховища, створивши там персональний фонд особливо знаної в Україні постаті. Для таких рідкісних архівотворців можна навіть запровадити окрему номінацію, бо без них був би значно біднішими і культурний ґрунт для літературознавства та мистецтвознавства. Звісно, розумію безперспективність цієї утопії...

З прецікавих розповідей і публікацій Сергія Гальченка знаю, як багато років присвятив архівіст спілкуванню з родиною Остапа Вишні. В результаті онуки Мар’яна і Павло виконали волю своєї матері Марії Євтушенко — доньки незабутньої Варвари Олексіївни Губенко-Маслюченко, і передали весь родинний архів письменника на державне зберігання до Відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Саме там зберігається рукописна спадщина майже всіх українських класиків — від Г. Сковороди, І. Котляревського, Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки і Ольги Кобилянської аж до В. Симоненка, В. Стуса та й деяких наших сучасників. А всіма цими дорогоцінними скарбами багато років опікується найкомпетентніший фахівець у царині літературного джерелознавства Сергій Гальченко.

Його концептуальна передмова “Сумний літопис життя великого сміхотворця”

до капітального видання є блискучим науково-публіцистичним есеєм, в якому читач знайде, насамперед, хвилюючу розповідь про історію невпинних пошуків і небачених знахідок архівіста. Починаючи з тих часів, коли на світанку 1980-х рр. молодий науковець зробив спробу віднайти харківський архів Остапа Вишні, але той уже був знищений родичами, і Сергію Гальченку пощастило випросити у нащадків лише дві збережені меморіальні речі — настільну лампу й різьблену дерев’яну поличку, які він привіз до Києва і передав для експонування в Національний музей літератури України.

Вмотивовано хронологічне розташування усіх матеріалів у книзі, що дає можливість читачеві співпереживати разом із реальним героєм і його родиною, яка теж зазнала неабияких страждань, усі жахливі перипетії 1933–1943 рр. Зокрема, дізнаємося про причини двох арештів Остапа Вишні. Першому — після повернення в Київ у 1920 р. — передувала служба фельдшера Павла Губенка “звичайнісіньким урядовцем” у Міністерстві шляхів Центральної Ради, разом з якою він виїхав у 1919 р. до Кам’янця-Подільського. А там у газетах “Народна воля” й “Трудова Громада” він почав друкувати свої фейлетони під псевдонімом Павло Грунський. У фейлетоні “Шовінізм” (Трудова Громада. 1920. 17 лютого) читаємо:

“Українцем бути можеш, а любити Україну — зась!

Повісять!

І дідько його знає, чому воно так?

Як я, наприклад, кажу: “Майо паштєніє-с,” — люблю шті (тобто рос. “щи” — *В. М.*), кислу капусту, Пушкіна, лаптушкі, в “избе” бруд, телята й воші і як співаю “Ванька Таньку полюбил” і за це все йду й грабую, вбиваю, вішаю, стріляю, тисну за горло, щоб і другий це саме співав, те ж саме кохав, — так це не шовінізм!?

А як кажу “добридень”, люблю борщ, Шевченка, білу хатину, співаю “Місяченьку блiднолиций” і нікого за це не вбиваю, а лише прошу: “Ідіть, мовляв, ви до своєї Іверської Божої Матері”, — так це шовінізм!?

І клянуть мене за це, і б’ють може за це, і вішають за це!

Про мене ж!

Носи ти лапті хоч на голові ті своїй, не тільки їж, а навіть умивайся отими своїми штями, — у мене й за вухом не засвербить. Дідько тебе бери! Все одно кацапом здохнеш! І не піду я до тебе! Бо потрібен ти мені як п’яте колесо до воза!”

За великим рахунком ці сатиричні рядки Остапа Вишні по-своєму суголосні з високим науково-політичним висновком Михайла Грушевського про “віджиту нашу орієнтацію на Московщину” та визволення від “песього обов’язку” перед нею.

Сергій Гальченко дає можливість прочитати “камерну” автобіографію (написана в тюремній камері 31 грудня 1933 р.), в якій найпопулярніший (після Шевченка) у двадцятих роках письменник окреслює (для слідчого Бордона) етапи своєї біографії: “Дитинство”, “Школа”, “Військова служба”, “Праця на залізниці”, “Революція”, “Гетьманщина”, “Директорія”, “Еміграція”, “На радянській території”, “Арешт. 14 жовтня 1920 року мене заарештувала ЧК за належність до есерів, як співробітника есерівських газет, і засудила на три роки концлагеря. Але на прохання Блакитного, до концлагеря мене не було вислано, а залишено для праці в редакції газ. “Вісті ВУЦВК”, як перекладача”, “Праця у “Вістях ВУЦВКа””. Звільнено мене з-під арешту в квітні м-ці 1921 року, і я прийшов працювати у “Вісті””, “Літературна робота”, “Памфлети Хвильового. Виступи Шумського”, “Робота”, “1928 рік. Я захворів на язву дванадцятипалої кишки”, “1929 рік. Повернувся з закордону. В цей час я вже почав відчувати на собі ознаки творчої кризи... За цей час я спромігся написати тільки три п’єси: “Запорожець за Дунаєм”, “Вячеслав”, “Мікадо”. “Мікадо” я написав два варіанти: один для “Березоля”, а другий для Московського Мюзик-Хола”. “Національне питання”, “Питання про народ, про селянство”.

Із цього переліку (особливо з останніх пунктів) стає зрозумілим, якого компромату шукало слідство у біографії “короля тиражу і українського гумору”. Найголовнішим у цьому був інтерес закулісних режисерів, які творили новий сценарій знищення української інтелігенції. Надзвичайно активний публіцист і фейлетоніст Остап Вишня у 1919–1933 рр. у періодиці надрукував майже півтори тисячі усмішок, статей, репортажів, фейлетонів і навіть мініатюр-“реп’яшків”, які здебільшого в гумористичному, а то й у сатиричному, тоні висвітлювали тодішні проблеми, серед яких найгострішою була проблема національна.

Між іншим, на початку 1930-х рр. і Тарасу Григоровичу закидали, що він “не цілком позбувся... елементів націоналізму”, втім, арештувати його ніяк не можна було. А письменника Остапа Вишню...

У книзі “Невеселе життя” вміщено чотири автобіографії, дві з яких (1933 р. і 1943 р.) писалися у в’язничних камерах — перша в Харкові, а друга (“Основные этапы моей жизни и работы”) в Москві на Луб’янці 6 червня 1943 р. Якщо перша 1927 р. і четверта 1954 р. автобіографії — це літературні твори, то друга й третя — це документи тієї жорстокої доби, коли безневинна жертва режиму змушена була пояснювати-виправдовувати свої дії і вчинки. Зокрема, в московсько-луб’янському варіанті автобіографії Остап Вишня засвідчує:

“Чи мав я намір організувати замах на життя колишнього секретаря ЦК КП(б)У ПОСТИШЕВА?

І тут я буду послідовним: я підписав і про це матеріали слідства. Я довго не підписував. Я заперечував обвинувачення.

— Для чого це, кому це потрібно? — запитував я слідчого.

Слідчий мені відповів:

— Це потрібно для революції!

Я підписав, не задумуючись”.

Цей підпис міг коштувати життя, адже судова трійка при Колегії ДПУ УРСР 23 лютого 1934 р. порушила клопотання перед Колегією ОДПУ “про застосування до Остапа Вишні — Губенка Павла Михайловича — ВИЩОЇ МІРИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ — РОЗСТРІЛУ”. Але Колегія ОДПУ 3 березня 1934 р. замінила цей вирок ув’язненням у виправно-трудовий табір терміном на 10 років.

Повний обсяг документальної біохроніки “Невеселе життя”, про яку йдеться, перевищує невидану “Трагічну “десятирічку” Остапа Вишні в кілька разів, і в цьому заслуга номінанта, який упродовж тридцяти років збирав нові матеріали і вводив їх у науковий обіг, популяризуючи творчість Остапа Вишні в своїх статтях і монографіях, у виданнях творів письменника.

У хронологічній канві “Невеселого життя” геніального сміхотворця привертають увагу сторінки його табірного щоденника “Чиб’ю” та листи із заслання за 1935–1943 рр. Прочитання знайдених Сергієм Гальченком щоденникових записів Остапа Вишні за 1934 р., особливо про І Всесоюзний з’їзд письменників, дає можливість уявити драматичну ситуацію, в якій опинився класик української літератури. Йому навіть деякий час доводилося працювати в табірній газеті “Северный горняк”, писати нариси для окремої ювілейної книги “5 лет борьбы за недра тайги и тундры”. Із запланованих 26-ти нарисів для цієї гулагівської книжки Сергію Гальченку пощастило віднайти 21 нарис (автографи Остапа Вишні і машинописи) ще в 1989 р. в Центральному державному архіві Республіки Комі в Сиктивкарі. Як дослідник, якому вдалося ще й на початку цього століття “вийняти” з державних московських архівів справи Тараса Шевченка і Михайла Грушевського, можу стверджувати, що наприкінці минулого століття Сергія Гальченка повела в далекі російські світи дивовижна інтуїція справжнього першовідкривача, який уже тоді вловив унікальним чуттям архівіста, що документи українського гумориста-табірника з часом стануть для нас недоступними. З публічних виступів ученого, зокрема в Культурному центрі України в Москві, можна було дізнатися значно більше про ті його заполярні мандри, але сподіваюся, що все це згодом він опише в наступних виданнях.

Хронологічний принцип побудови фундаментального видання змусив Сергія Гальченка розосередити матеріали слідчої справи за 1933–1934 рр. і справи-формуляра за 1922–1955 рр., що забезпечило послідовне висвітлення окремих найцікавіших епізодів біографії письменника. Це ж стосується і родинного листування, в якому крім концтабірних послань (літературних шедеврів) самого Остапа Вишні друкуються надзвичайно інформативні й хвилюючі листи дружини і дітей — Марії і В’ячеслава. Не можу не процитувати насамкінець алмазний своєю українськістю лист Остапа Вишні від 31 серпня 1936 р. до доньки Варвари Олексіївни Марії (Муреточки), яка разом із матір’ю приїхала на Північ, щоб жити в умовах концтабору із дядьком Павлом — рідною для неї людиною:

“Дорога моя Муреточко!

Я одержав од тебе листа. Спасибі, що не забуваєш, що згадуєш мене, що пишеш мені. Дуже я вдоволений, що вчишся ти гарно. Знаю, що нелегко тобі було після української школи — переходити на руську мову, та ти все ж перемогла, осилила, — а це значить, що й далі серйозніші речі ти так само перемагатимеш. Одного не забувай — не забувай рідної мови, читай українські книжки, пиши вправи по-українському, перекладай з руської мови на українську, — а мама хай продивляється, перевіряє, виправляє. Треба, Мурочко, бути добре грамотною людиною, а свою мову, культуру, історію знати досконало. Трудно, звичайно, живши в Архангельському та вчившись у руській школі, не відставати од українського — та проте треба працювати, не покладати рук, добиватися свого”.

Хочеться й сьогодні щиро сказати — амінь!

Сергій Гальченко кілька разів номінувався на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка, в тому числі двічі, коли в 2010–2016 рр. мені випало бути членом Комітету з цієї найпрестижнішої нагороди в галузі літератури і мистецтва. Кожного разу він представляв абсолютно достойні труди з шевченкознавства та про лицарів українського розстріляного Відродження Володимира Сосюру, Михайла Драй-Хмару, Григорія Косинку. І кожного разу номінант зустрічав у деякої частини членів Комітету нерозуміння значущості його дорогоцінних архівних знахідок і евристичних досліджень. Це — системний промах в оцінці вершинних досягнень української документальної, духовної публіцистики.

Національна премія України імені Тараса Шевченка вияскравиться новою, необхідною барвою, коли серед її лауреатів з’явиться Сергій Гальченко.

Міжнародний вебінар «Одинадцяті короленківські читання»

Він відбувся дистанційно 11-12 листопада 2020 р. в Полтавському національному педагогічному університеті імені Володимира Короленка. Ректор університету професор Микола Степаненко, відкриваючи вебінар, наголосив на гуманістичному наповненні і стильовому розмаїтті творчості письменника, значна частина життя якого пов’язана з Україною, зокрема – з Полтавою. Модератор вебінару – професор, завідувачка кафедрою світової літератури університету Ольга Ніколенко говорила про ідейно-тематичні зв’язки творчості М. Гоголя і В. Короленка.

Різні аспекти творчості В. Короленка і літературного процесу його часу висвітлили в своїх доповідях доцент Університету Хоккайдо (Японія) Дайсуке Адаті, професор Т. Матвєєва (Харків), професор О. Ємець (Хмельницький), аспірант Уемура Масаюкі (Японія), магістрантка Катерина Ніколенко (Полтава), наукові співробітники Полтавського літературно-меморіального музею В. Короленка Л. Ольховська й О. Головко, доценти й асистенти кафедри світової літератури ПНПУ імені В. Короленка та ін. Модератор вебінару Ольга Ніколенко “ілюструвала” виступи доповідачів виданнями наукових досліджень про творчість В. Короленка та експонатами університетської аудиторії українсько-японської дружби “Sakura”. Зокрема, показала знімки з церемонії присвоєння звань почесного професора університету професорам із Швеції, Японії та України.

Доповідь директора Центру літературної творчості ІФ КНУ імені Тараса Шевченка, почесного професора Полтавського Педуніверситету професора Михайла Наєнка присвячувалась стильовій характеристиці прози В. Короленка в контексті неоромантичної літературної традиції, яка розвинулась у вітчизняній літературі на рубежі XIX-XX століть. В. Короленко одним із перших помітив відродження романтичного стилю в літературі цього періоду. Він говорив, що “цей Лазар” (тобто, романтизм) живий, але зі своїми особливостями. Ця його думка корелювалася з роздумами і творчістю І. Франка, Лесі Українки та інших письменників.

Після завершення вебінару його учасники відвідали Музей В. Короленка. Захід відбувався онлайн на платформах e-Tutorium і Google Meet. Ці платформи дали змогу “глядачам” вебінару не тільки слухати, а й залишити на його чаті свої відгуки про виступи доповідачів. Зокрема – про доповідь Почесного професора ПНПУ імені В. Короленка Михайла Наєнка: “Щиро раді бачити нашого дорогого і шанованого Михайла Кузьмовича! Кожна його доповідь – це безцінний урок Майстра” (Дмитро Лебідь, режисер трансляції вебінару). “Щиро дякуємо Вам за прекрасну і корисну доповідь, за можливість отримати нові знання” (Олена Пітерська, вчителька Білоцерківської школи, аспірантка-заочниця ПНПУ імені В. Короленка). “Михайле Кузьмовичу! Сердечно дякуємо за гарну доповідь! Вчимося у Вас!” (Ганна Горковенко, професор). Пропонуємо читачам тижневика доповідь на вебінарі професора **Михайла НАЄНКА.**

“Цей Лазар живий”
(В. Г. Короленко)

Коли Володимир Короленко одним із перших помітив, що в кінці XIX століття раптом став з’являтися романтизм, і письменник зронив біблійну фразу, що “цей Лазар живий”, то йому було сказано: навіщо, мовляв, Вам і воскрешати цього Лазаря, якщо Ви цілковитий реаліст і себе в ньому почуваєте цілком комфортно. Дослідники російської літератури (особливо – соцреалісти) дуже активно акцентували на належності творчості В. Короленка до її реалістичного крила, проте (ніби між іншим) не забували й сказати, що в його творах реалізм інколи поєднувався з романтизмом. Чому сталося так – ніхто, навіть автори академічної “Истории русской литературы” в 4-х томах (Ленінград, 1980) пояснити не зважувалися. Обходяться переважно висловлюваннями самого Короленка про те, що в кінці XIX століття література являтиме собою синтез реалізму та романтизму, оскільки таке відбувається в самому житті. І наводять при цьому таку його цитату: *“Открыть значение личности на почве значения массы – вот задача нового искусства, которое придёт на смену реализма”*[1]. Все ніби правильно, але нічого не сказано про корінь: чому В. Короленко, живучи практично в епоху реалізму, яка тривала з 50-х років XIX століття до його завершення, не забував про романтизм. А відповідь майже проста: бо така в Короленка була кров. А в людині навіть кров тече мовою, казав один із найбільших модерністів XX століття, автор “Уліссу” Дж. Джойс. А мова – головний інструмент письменника-творця. Так ось: у В. Короленка батько був українцем, мати – полячкою, а художнє думання в цих ментальностей трималося й тримається досі на романтичних стовпах. Скільки б ближчу нам **українську** літературу не штовхали в бік реалізму, вона залишалася й залишатиметься із вкрапленнями романтичної барви. Найяскравіший приклад – творчість М. Гоголя. Хоча писав він російською мовою, а найбільший обсягом фоліант про його творчість називався “Реализм Гоголя” (автор Г. Гуковський), але в самого Гоголя ніяким реалізмом навіть не пахло. Щодо Володимира Короленка, то в нього натрапляємо на реалістичні деталі лиш в окремих творах, та романтизму з нього ніяким “калёным железом” не випечеш. Той, хто, наприклад, назве реалістичними повісті “Сліпий музикант”, “Без язика”, “Діти підземелля”, оповідання “Дивна” чи “Річка грає”, зеленого уявлення не має про те, що таке література. Не кажучи вже про його, Короленкові, “Миттєвості” чи “Вогники” – твори абсолютно “чистого” романтизму. Хоча, звичайно, це вже був не класичний романтизм, а новомантизм, яким починався в літературі цілком новий художній напрям, що дістане назву “модернізму”; новоромантизм поставав у ньому як один із стильових складників поряд із символізмом, експресіонізмом, імпресіонізмом та ін.

Вебінар відкрив ректор М. І. Степаненко

Володимир Короленко помітив його одним із перших серед російськомовних українців. І саме йому належить цей вигук: “Этот Лазарь – жив”, що стоїть у заголовку мого повідомлення. У своєму “Щоденнику” В. Короленко записав, що в справжньому мистецтві недостатньо досягати лише цілковитої реальності; важливішим є досягнення “можливої реальності, тобто ідеалу”[2]. Ця думка майже цілком збігається з уявленням про творчість Аристотеля чи Довженка, які були переконані: в мистецтві головним залишається відтворення не того, що є в дійсності, а того – що буває, що можливе. А люди, про яких письменник пише, бувають такими (писав Аристотель), як ми, кращими за нас або гіршими за нас. В. Короленко зображував “кращих за нас” і тому залишався вірним романтизму та одним із перших помічав, що він, романтизм, раптом відродився в кінці XIX століття. Відома також думка М. Горького з приводу творчості тодішнього (кінця XIX століття) Антона Павловича Чехова. В листі до нього (Горький, мабуть, не знав, що значна доля крові Чехова була, як і в Короленка, українською) він писав (прошу вибачення за хрестоматію): *“Знаете, что Вы делаете? Убиваете реализм. И убьете Вы его скоро — насмерть, надолго. Эта форма отжила свое время — факт!.. Реализм Вы укокошите. Я этому чрезвычайно рад. Будет уж! Ну его к чорту!.. Право же — настало время нужды в героическом: все хотят возбуждающего, яркого, такого, знаете, чтобы не было похоже на жизнь, а было выше ее,* лучше, красивее*”.* Йшлося, отже, про відродження в літературі романтизму (неоромантизму) в його оновленій формі. Він виявляв себе в ліричній драмі І. Франка “Зів’яле листя”, про нього в науково-міркувальній формі Іван Якович говорив у студії “Старе й нове в сучасній українській літературі”, а Леся Українка, як знаємо, написала про це явище у зв’язку з творчістю молодого Володимира Винниченка. Новоромантичними були фактично всі її драми з античними чи ранньохристиянськими сюжетами й особливо її феєрія “Лісова пісня”,

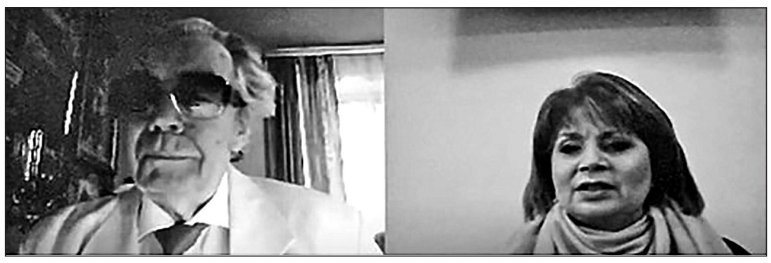

Доповідач проф. М. Наєнко і модератор проф. Ольга Ніколенко

що витворена з українських міфологічних та фольклорних мотивів і була найближчою до того, що можна назвати раннім національним модернізмом України. Короленківські міркування з цього приводу були суголосними з міркуваннями Івана Франка чи Лесі Українки і ще раз засвідчили, яку важливу роль у творчості відіграє національна кров творця. У нашому випадку, як я казав, кров Короленкового батька була українською, а кров матері – польською. Тому він не міг відійти від романтизму, скільки б його не тягнули в реалізм чи в інший тип творчості. Між іншим, і його мемуарна трилогія “Історія мого сучасника” (не завершена, на жаль) сповнена різних романтичних пасажів, про що я говорив свого часу в доповіді про українську стихію в згаданій “Історії мого сучасника” та в пізнішій доповіді “Національні архетипи в творчості Володимира Короленка”. Будучи людиною свого часу, він, звичайно, міг публіцистично висловити щось імперсько-зневажливе щодо українства (“хохлацкое сердце” і т. п.), але коли брався за художнє перо, то воно в нього писало українською (та почасти – польською) кров’ю. Хто хоче більше дізнатися про всі ці речі, відсилаю до згаданих моїх доповідей, які звучали на попередніх короленківських читаннях у різні роки, і до своєї книжки “Романтичний епос. *Ефект романтизму і українська література*”. Перше видання її вийшло в академічному видавництві “Наукова думка” ще за радянського часу (1988), а друге видав “Видавничий Центр “Просвіта”” (2000) вже без радянських наліпок і в тому ж році воно було рекомендоване Міністерством освіти, як навчальний посібник для Вищих навчальних закладів України. Але це вже тема іншої, трохи ширшої розмови. Якщо в кого виникнуть запитання на цю тему, то я готовий на них відповісти.

---

[1] “История русской литературы. В 4-х т. – Т. 4. – Ленинград: Наука, 1983. – С. 146.

[2] Короленко В. Полное собрание сочинений. Дневник. – С.-Петербург: Из-ство Маркса, 1914. – Т. 1. – С. 100.

[3] А. М. Горький, Собр. соч. в 30 томах, т. 28, ГИХЛ, М. 1953.

Почесні професори ПНПУ імені В. Короленка з Японії, України і Швеції

Організатори вебінару відвідали Полтавський літературно-меморіальний музей В. Короленка

“Наше сьогоднішнє кіно дуже швидко розвивається”.

Олександр ПЕЧЕРИЦЯ: «Завжди граю себе»

У сорок п’ятому числі “СП” за 2020 рік ми писали про прем’єру вистави “Трамвай бажання” за однойменною п’єсою Теннессі Вільямса, прем’єра якої відбулася на Камерній сцені імені Сергія Данченка Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка. Роль Мітча у виставі виконує відомий актор театру і кіно, заслужений артист України Олександр Печериця. Сьогодні пан Олександр – гість “СП”.

— До участі у проєкті Вас запросив режисер?

— Так, на роль Мітча мене запросив режисер Іван Уривський. Дуже йому вдячний за довіру. З творчістю Теннессі Вільямса знайомий давно. Цей письменник дуже глибинний, це цікавий автор, якого вважаю американським Чеховим. Він у п’ятірці кращих драматургів цього континенту. Дуже круто попрацювати у такій команді, з такою драматургією. Мені неймовірно пощастило. Це вже наша друга спільна робота з Іваном. Раніше працювали над “Лимерівною” Панаса Мирного, прем’єра якої теж відбулася на камерній сцені нашого театру. Мені завжди цікаво працювати з цим режисером. У нього є своєрідний датчик. Тільки в кінці вистави в цілому можна побачити, що він хоче, які образи він вибудовує, що стоїть за цими історіями, цими мізансценами.

Така драматургія і ця вистава з її художнім рішенням (художник Петро Богомазов), сьогодні дуже на часі. У нас на сцені дуже тісний трейлер, тут ми бачимо певний задушливий простір нашого сьогоднішнього дня через події пов’язані з війною, реабілітацією наших хлопців, які повернулися зі Сходу, ситуацією в країні, пандемією. У суспільства накопичилися несвобода, задуха, з яких хочеться вирватися, повернути собі звичний устрій життя. У виставі є простір, який довелося опановувати шляхом німого кіно. Сама історія вийшла дуже кіношна за своїм форматом, засобами вираження. Було цікаво опановувати саме такий простір, коли в тебе є одне велике вікно і одне вікно маленьке. Ми немов би підглядаємо за чужим життям. Мітч – збірний образ закомплексованих людей, які через певні обставини не знайшли себе, які не мають віри в себе, у всьому шукають винних. Вони течуть за течією, нікуди не рухаються, живуть сьогоднішнім днем, не мають якихось цілей, не прагнуть до чогось. Але в них повно самолюбства. Згодом такі стають сліпими та жорстокими.

Колеги по сцені – Тетяна Міхіна, Тетяна Шляхова, Віра Зінєвич, Світлана Косолапова, Михайло Кукуюк, Дмитро Рибалевський і Дмитро Чернов – це мої друзі, моя театральна родина. Це далеко не перший наш спільний проєкт. З однієї роботи в іншу переходимо майже тим самим складом. Закоханий в них, їхню енергію, їхнє бажання розвиватися, пробувати себе в нових барвах, розкривати в собі нові грані. У нас два склади, отож, маю щастя дивитися виставу і як глядач. Мене щоразу вражає гра моїх колег. Вистава неймовірно людяна, неймовірно тонка. Вона про мене, мої страхи, переживання, мою скутість, бажання вирватися, знайти себе. Ми тільки випустили виставу. Вона як дитина буде рости, дорослішати. Сподіваюся, що з часом набере якихось несподіваних тонів. Робота триває.

— Вже багато років граєте у виставі “Самотня леді”. Як за цей час змінився Ваш персонаж?

— Театр не стоїть на місці. Він змінюється як і ми, як і світ довкола. Мій персонаж подорослішав разом зі мною. Коли починали роботу над виставою, було цікаво і складно. Відразу не змогли знайти спільну мову з виконавицею головної ролі, народною артисткою України Галиною Гилярівною Яблонською. Ми представники двох різних поколінь, двох абсолютно різних театральних шкіл, різного способу вираження, різних ритмів. Сповідуємо різний театр. Довго притиралися одне до одного. Але завдяки цій відмінності відбулася якась магія, тому що поєдналися два світи, стався тандем двох абсолютно різних епох. Можливо у цьому і є таємниця довгого життя цієї вистави. Поставив виставу Петро Ільченко. Саме в цього режисера я дебютував на сцені театру Франка у виставі “Шельменко-денщик”, в якій із задоволенням граю й досі.

— У той же час ще одна вистава за Вашою участю – “Щоденники Майдану” протрималася у репертуарі не дуже довго.

— Ця вистава й не могла довго йти. Це була певна рефлексія, наше сприйняття подій, що відбулися. Ми поговорили про них кілька місяців, рік. Потім ці питання перестали бути актуальним для самих виконавців. Вже почалася війна, інші процеси, які хвилюють мозок і серце. А театр має бути сучасним.

— Напевне знаковою для Вас стала роль князя Мишкіна у виставі “Ідіот” за Федором Достоєвським?

— Ця робота – напевне мій хрест. Вона складна і неоднозначна. Кожен раз це для мене виклик. Є ролі, персонажі в яких немає підлоги, даху, вони безкінечні. Неможливо просто взяти і зіграти. Задовго готуюся до цієї вистави. Ще за тиждень починаю перечитувати не тільки п’єсу, але й роман. Я пам’ятаю відчуття цього роману, той обертон, з яким він зі мною говорить, відчуваю цю тему. Приходить час і пам’ятаю тільки саму виставу, якісь завдання, з якими має впоратися мій персонаж, а цього мало. Там є ще якась історія, якась атмосфера, енергія, які я змушений кожен раз пригадувати перечитуючи роман. Там багато відповідей. Звичайно, кожен актор грає сам себе, так само як і автор пише роман про себе. Не можу зіграти чужі риси характеру, якщо я про них не знаю. Це стосується всіх моїх ролей, в тому числі й в “Ідіоті”.

— Однією з Ваших нових робіт стала роль Миколи Задорожного у виставі “Украдене щастя”. А чи бачили Ви як цю роль виконував Богдан Ступка?

— Так. І навіть грав у цій виставі. Щоправда лише в масовці. Це був для мене якийсь космос. Щоразу дивився за кулісами. Та вистава відкрила для мене геніального Богдана Сильвестровича Ступку, від якого не міг відірвати очей. Пам’ятаю з яким болем він ніс цю історію. Це була немов поранена дитина, яка не знала за що її мучать. Весь час лунало питання: “За що я покараний?” Звичайно, велика відповідальність грати цю роль після Богдана Ступки, так само як і князя Мишкіна після Яковлєва та Миронова. Звісно, я не збираюся грати як Богдан Сильвестрович і в цьому немає потреби. Але мимоволі з’являються страхи, адже люди все рівно будуть порівнювати. Жену від себе ці думки, продовжую працювати над персонажем. Він стає моїм другом, дитиною, якою опікуєшся, намагаєшся виправдати. Безмірно вдячний долі за зустріч з режисером Дмитром Богомазовим, ця зустріч знакова, я захоплений, кожна робота це неймовірна і цікава подорож, я кайфую, я багато чому навчаюсь у цій подорожі і бачу скільки всього ще треба навчитися !!!

— А як доля звела з Театром Франка?

— Насправді це досить проста історія. Був студентом театрального університету. На дипломну роботу до на нас прийшов Богдан Сильвестрович Ступка. Запросив наш курс на прослуховування. У театрі у той час відбувався конкурс на заміщення вакантних посад. Я пройшов. З 2004 року служу на цій благословенній сцені. Не можна грати в театрі і не любити цієї роботи. Кожен персонаж це немов ти, тільки в інших запропонованих обставинах. Якби я виховувався у тих цінностях, що й мій герой, жив у той час, напевне теж став би таким. Тобто, я проживаю його життя. Ті ролі, які надзвичайно складні, є для мене найціннішими. Тому що я їх викохав, випестив, вистраждав. Маю на увазі вистави “Ідіот”, “Украдене щастя”, “Самотня леді”, “Morituri te salutant” і крайню на сьогодні виставу “Трамвай бажання”. Мрію зіграти якогось негативного персонажа. У театрі таку роль зіграти простіше, а в кіно дуже велике значення має типаж. На негативні ролі в кіно не кличуть навіть на проби. Але в перспективі все ж сподіваюсь зіграти таку роль.

— Як у Ваше життя прийшло кіно?

— Закохався у кіно завдяки фільмам за участю Джекі Чана. На початку 2000-х, коли був студентом, почав зніматися. Таким чином підробляв. Адже тоді для студента мати додаткові 20-30 доларів це були великі гроші. Знімаюся і сьогодні. Чекаю ролей у великих метрах прокатного кіно, страшенно хочу до цього доторкнутися. Саме в кіно почав грати героїв. До цього таких ролей не було і в театрі, поки там не почав грати у виставах “Три товариші” та “Ідіот”.

— Напевне багато хто запам’ятав чотирьохсерійний серіал “Століття Якова”, що вийшов на каналі “1+1”.

— Роль у цьому серіалі для мене знакова. З неї починалася епоха історичних ролей. Вже потім були “Сага” і “Кріпосна”. Дуже подобається мій персонаж – Тиміш. Спробував тут себе в ролі героя. До цього був фільм Михайла Іллєнка “Толока”, прем’єра якого відбулася зовсім нещодавно. Тут граю харизматичного героя з чоловічим характером. Невеликий, але яскравий епізод. Я зрозумів, що мені це підходить, мене це хвилює, мені хочеться це грати. Також знаковим став канадський проєкт “Гіркі жнива”, що був знятий британцями частково в Україні, частково у Британії, і присвячений темі Голодомору.

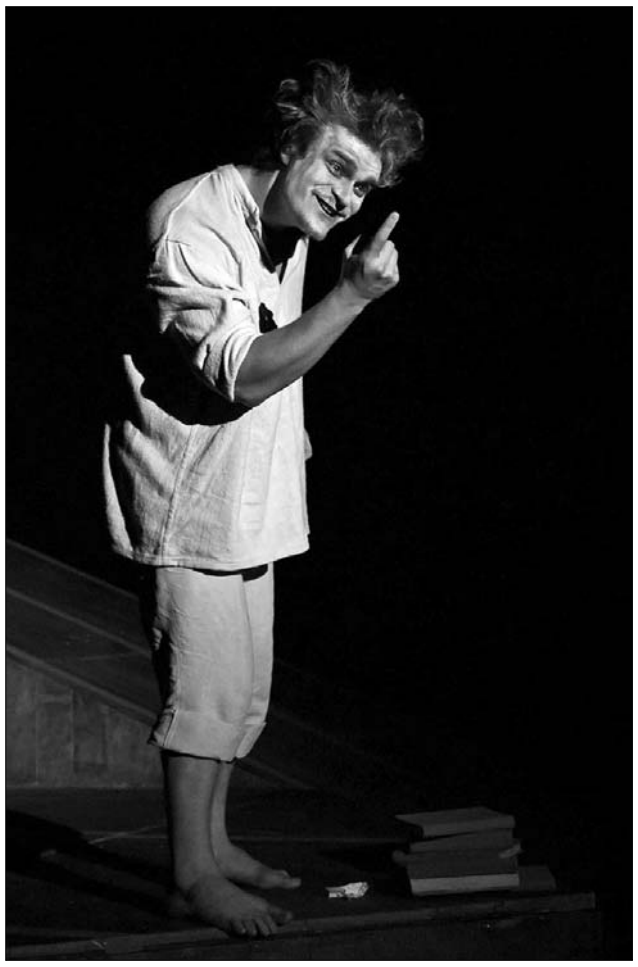

Новий серіал “Сага” вийшов на телеканалі “Україна”. Мій персонаж спочатку вірив більшовицьким ідеям, але швидко в них розчарувався. Це аналогія, що весь час повторюється. Спочатку ми в щось віримо, б’ємося за нього. А потім... На жаль, ми не вчимося на своїх помилках. Те, що відбувається у нашій країні сьогодні, теж є частиною забутого, що ми вже пройшли. Не треба до цього більше повертатися, а ми повертаємося. Напевне історія має свої кола. Сподіваюсь, що колись зможемо вчитися на помилках. Коли запропонували проби, мені відразу сподобався серіал “Сага”. Зрозумів, що це буде цікавий проєкт – знятий українцями про українців. Цінність його в тому, що тут ми досліджуємо себе, власну історію, свою душу. Це невеликий екскурс в історію, якою вона була останні 100 років. Маємо цьому вчити наше підростаюче покоління.

— Ви згадали про серіал “Кріпосна”, два перші сезони якого показав канал СТБ. Які, на Вашу думку, причини популярності цього серіалу?

— В основу сюжету покладена цікава історія. Він дуже яскравий, костюмований, професійно знятий, красива картинка, чудові актори. Це історія, в яку ти віриш і відразу починаєш співпереживати. Працювала над серіалом команда однодумців. Думаю, що в його популярності немає нічого дивного. Прокат “Кріпосної” дуже вдало пройшов у Польщі. Через карантин на деякий час зйомки призупинилися, зараз у запуску третій сезон, в якому я, якщо нічого не завадить, гратиму. Коли починали знімати серіал у Театрі Франка тривала робота над виставою “Ідіот”. І тому, хотів того чи не хотів, Панас з “Кріпосної” увібрав у себе деякі риси князя Мишкіна (усміхається) – такого ж мудрого, доброго, всепрощаючого, наповненого любов’ю персонажа. Українські і закордонні глядачі через соціальні мережі мене часто запитують коли буде продовження.

— Напевне є специфіка зйомок в умовах карантину?

— Сьогодні цей процес йде важче. Все постійно змінюється. Дуже залежу від свого графіку в театрі. Через те, що люди хворіють, часто змінюють вистави. А на зйомках ті ж обмеження, що і всюди – масковий режим, дистанція та ін.

— Чи брали участь у міжнародних проєктах?

— Лише у вже згадуваному фільмі “Гіркі жнива”. Це був для мене неймовірний досвід, усвідомлення того, який рівень англійського кіно, як у них все це побудовано. Був там на студіях, цих локаціях, цих павільйонах. У них вищий рівень цього ніж у нас. Ми до цього рівня лише прагнемо. Але наше сьогоднішнє кіно дуже швидко розвивається. І це мене дуже тішить. Звісно, сама індустрія там розвинена більше. У них більше проєктів для внутрішнього ринку.

— Про що мрієте, чим захоплюєтесь?

— Мрію попрацювати з іноземними режисерами, які сповідують іншу культуру, спробувати щось для себе абсолютно нове. Думаю над тим, що змушує людину займатися творчістю. Кожен витвір мистецтва народжується через переживання його автора. Зараз передивляюся фільми Тарковського. Це прекрасно! Маю захоплення, але не маю на них часу. Приміром, люблю грати у футбол, але не граю, і від цього страшенно страждаю. Дуже кохаю свою дружину Анастасію (теж актрису), весь вільний час проводжу зі своєю родиною, виховуємо сина, якому щойно виповнилося шість місяців.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото з сайта театру

У пошуках Дон Жуана

У Київській опері (Київському муніципальному академічному театрі опери і балету для дітей та юнацтва) відбулося концертно-сценічне виконання опери Вольфганга Амадея Моцарта “Дон Жуан”, що по суті стало повноцінною виставою.

– До творчості Моцарта звернувся вперше, – зізнався режисер-постановник, головний режисер театру Віталій Пальчиков. – Він геній, щоб його ставити, з ним треба дружити. Це самодостатній композитор, який, пишучи опери, вже робив їх виставами. Зібралася наша команда – співаки, диригент Сергій Голубничий і зрозуміли, що прийшов час ставити Моцарта. Ідею підтримав директор–художній керівник театру Петро Качанов. Показ був під загрозою, але Петро Федорович дозволив відкласти на п’ять днів запровадження в театрі карантину, і ми встигли показати виставу.

Власне цей задум виник ще три роки тому. Тоді ми почали дуже плідно співпрацювати з Андрієм Бондаренком. Він приїхав з-за кордону і в якийсь момент запитав: “Чому в Україні не йде “Дон Жуан”?” (Це вже зараз його поставила Львівська опера). Ця музика, що проходить крізь віки і крізь світи, повинна була зазвучати і в Києві.

У січні 2019 року відбулося концертне виконання “Дон Жуана” в Національній філармонії України. А минулого театрального сезону, у травні ми планували зробити в Київській опері тиждень Моцарта. Мали вперше в Україні виконати три опери Моцарта “Чарівна флейта”, “Дон Жуан” і “Весілля Фігаро”. Але карантинні обмеження не дали нам можливості здійснити цей амбітний проєкт. Однак ми не полишили цю ідею і вже частково її реалізували. “Весілля Фігаро” представлене в репертуарі театру, а до роботи над “Чарівною флейтою” маємо залучити режисера Андрія Маслакова.

Відразу вирішили, що виконання “Дон Жуана” буде напівконцертним. Але віднайшли таку форму, щоб саме актор виходив на перший план. Глядачі бачать всі емоції, всі сюжетні перипетії завдяки професійності виконання партій, які написав композитор.

Репетиції тривали протягом тижня. Використали костюми наближені до сучасних. І це не дивно, адже підняті Моцартом питання не втратили своєї актуальності і сьогодні. Хто сказав, що Дон Жуан не міг би існувати сьогодні? Є такі ж Лепорелло, такі ж дівчата як Донна Анна, Донна Ельвіра чи Церліна.

Вважаю, що у нас просто геніальний склад співаків. Насамперед це виконавці головних ролей Андрій Бондаренко (Дон Жуан) і Андрій Гонюков (Лепорелло), а також соліст Національної опери, народний артист України Тараса Штонда, який із захопленням прийняв нашу пропозицію заспівати партію Командора. Запросили і солістку Львівської опери, прекрасну виконавицю, заслужену артистку України Людмилу Осташ (Донна Ельвіра). Чудово заспівала і вдало розкрила образ Дар’я Миколенко (Церліна). Також прекрасно впоралися зі своїми завданнями Юлія Погребняк (Донна Анна), Сергій Бортник (Дон Оттавіо), Олександр Харламов (Мазетто). Такому складу співаків міг би позаздрити відомий Зальцбурзький фестиваль. За кордоном люди платять великі гроші, аби послухати таких виконавців. Ще однією важливою складовою цієї постановки став Національний ансамбль “Київські солісти”, музиканти якого бездоганно виконали партитуру Моцарта під орудою Сергія Голубничого.

Створювати виставу з такими професійними артистами справжнє задоволення. Вистава вийшла дуже органічною, адже виконання і режисура доповнювали одне одного. Фінал, як на мене, був дуже драматичним і вражаючим. Особливо хочу відзначити творчу роботу над спектаклем талановитої художниці Марії Грабченко.

– Моє сценічне життя розпочиналося зі співпраці з Віталієм Пальчиковим, – згадує лауреат міжнародних конкурсів, виконавець ролі Лепорелло Андрій Гонюков. – Ще коли був студентом, Віталій підійшов до мене і запропонував заспівати в опері “Джанні Скіккі” Дж. Пуччіні – спочатку під рояль, а потім із оркестром в Оперній студії Національної музичної академії. Потім була “Розумниця” Карла Орффа, інші проєкти.

Віталій Пальчиков – думаючий режисер, він чітко розставляє пріоритети і чітко дає завдання. Мені з ним дуже комфортно працювати, ще не виникало таких моментів, щоб у нас були непорозуміння.

Попередньою нашою спільною роботою була комічна опера “Viva la mamma (Нехай живе мама!), або Театральні порядки та безлад”. Вистава створювалася в дуже стислий термін. На вивчення матеріалу і репетиції був усього місяць. Те, що ми дозволили собі в рамках цієї вистави пройшло, як на мене, дуже непогано.

Стосовно мого персонажа, то дуже не хотів, щоб він виглядав як трансвестит, щоб ми не перейшли якусь межу брутальності. Думаю, що нам це вдалося. Моя Донна Агата – весела, хамовита, я б назвав її одеською бандершею. Вона зробила все для того, щоб і себе показати, і дочку врятувати.

Це комічна роль, а партія Лепорелло в “Дон Жуані” вже драматична, особливо у фіналі, хоча й з елементами комедії. Співав цю партію лише раз у житті багато років тому. Треба було все вчити майже з нуля. Я довго відмовлявся. Коли Віталій Пальчиков ставив цю оперу у Національній філармонії України, то запрошував і мене, але я тоді був за кордоном. А цього разу вже погодився. Думаю, що ми вчергове збурили музичний Київ. Якщо далі працюватиму над цією оперою, то вже шукатиму в Лепорелло щось від себе, аби його якось урізноманітнити. А своєю роботою на цьому етапі задоволений приблизно на 90%.

Зізнаюся, як і на життя кожного співака, на мене карантин вплинув дуже негативно. Адже під час карантину ти сидиш вдома, не маєш можливості спілкуватися з глядачем у залі, з оркестром, із партнерами. Ми – артисти, музиканти – “наркомани”, дуже залежні від людської енергетики, залежні від вогнів рампи, відчуття сцени, лаштунків.

Скучив і за гастролями. Доводилося виступати в багатьох країнах. Якщо ти переконливий на сцені, то не виникає ніяких питань стосовно публіки. В будь-якій країні вона тобі аплодує.

Тепер щодо мрій. Як і кожен бас хочу зіграти Бориса Годунова, Мефістофеля. Взагалі ж, оскільки оперний репертуар майже неосяжний, то щось відокремити важко. Хоча знаю дуже багато партій, та весь час доводиться вчити щось нове.

Фото **Марії ВОЛКОВОЇ**

Музичний діалог з Гоголем

Однією з найяскравіших прем’єр Київського національного академічного Молодого театру у 2020 році стала вистава “Шинель” за однойменною повістю Миколи Гоголя. Постановку створили у формі мюзиклу.

– У моєму режисерському портфелі є певна кількість класичних творів, які цікавлять мене з самого дитинства і які я ще двадцять років тому запланував поставити, – розповідає режисер-постановник, художній керівник театру Андрій Білоус. – Поступово цей план реалізовую, дійшла черга і до Гоголя. З кожним автором, якого ставлю, вступаю в діалог, намагаюся чомусь від нього навчитися. Сьогодні я, мої друзі, знайомі стикаються з тими самими проблемами, що турбують і Акакія Акакійовича. Тому постановка стала на часі.

Був дуже довгий підготовчий період. А самі репетиції тривали трохи менше ніж півроку. Спочатку я зробив інсценізацію, переклад українською мовою, потім цю інсценізацію треба було переробляти під лібрето, тому що вирішив зробити виставу у жанрі мюзиклу. Ми працювали командою над створенням музичного матеріалу. Намагалися максимально зберегти текст Гоголя.

У нашому театрі дуже музичні актори. Ми разом створювали виставу, а на фінальному етапі долучили до роботи над нею композитора Усеіна Бекірова. Вже маючи музичний варіант, змогли приступити до репетицій хореографії, яку чудово втілила Ніна Колеснікова.

Дуже люблю музичні жанри. У моїх виставах багато музики, багато співів. Це музичні спектаклі “Щастя”, “Жара”, “Сон літньої очі”. Але в жанрі мюзиклу до цього ще не працював, хоча й дуже люблю класичний бродвейський мюзикл. Було б цікаво поставити й оперу.

Першим виконавцем ролі Акакія Акакійовича був народний артист України Станіслав Володимирович Боклан, який працював над створенням цієї вистави, без нього вона просто не могла б відбутися. Але він пішов з театру, зігравши в “Шинелі” лише три рази. Спочатку Борис Орлов не планувався на цю виставу, а працював у ній лише художником. Але він був максимально задіяний у творчому процесі, знав всі нюанси задуму, ми з ним багато спілкувалися з приводу вистави. Крім того, Борис – унікальний актор, який був здатний це зіграти, підготувати роль у дуже стислі терміни. Отож, вибір випав на нього. Всю роботу він пробив самостійно, відбулося лише дві репетиції з іншими акторами. Я дуже задоволений тим результатом, який маємо на сьогоднішній день. Вистава продовжує жити, вона не тільки не втратила свої художні якості, але й заграла новими гранями.

У виставі треба говорити не про акторів і навіть не про виконавця головної ролі, а про ансамбль. Те, як молоді актори грають в ансамблі, справді гідне уваги. Це унікальне явище як для нашого театру, так і для театру взагалі. Це єдиний механізм і єдиний організм, абсолютно нова технологія існування на сцені акторів Молодого театру. Вони намагаються не вип’ячувати себе як акторські особистості, а додавати до великої купи. Це немов великий годинниковий механізм, який працює на одну маленьку шестерню.

Всі грають у масовці, але це потужні актори, які мають у своєму арсеналі багато головних ролей. І кожен своєю барвою розфарбовує це полотно, кожен прагне грати на головного героя. Всі ці актори прийшли до театру в той час, коли я ним керую. Всі вони пов’язані любов’ю, довірою, підтримують одне одного, це справді творчі люди, справжній колектив. Пишаюся ними.

Як з художником-постановником працюю у творчому тандемі з Борисом Орловим вже багато років. Сьогодні вже навіть не можу точно сказати скільки вистав поставили разом. Ми відчуваємо одне одного. Багато говоримо у період задуму вистави, а коли вже домовилися, то роботу зі сценографії я віддаю на відкуп Борисові. Це його полотно, на якому він малює. Нам потрібно було створити ілюзію Бродвею. І, звісна річ, не могли собі дозволити осучаснити костюми, зробили стилізацію під XIX століття.

Важлива робота художниці по світлу Марії Акопян, яка зуміла зіграти на інструменті, що його придумав Орлов. Це багато ламп і дзеркал, які вона змогла оживити і наповнити життям.

Величезним викликом, перевіркою на потужність для театру став карантин. Але, як і театри по всьому світу, намагаємося працювати у нових умовах. Змушені пристосовуватись – при необхідності робимо відміни, заміни вистав, термінові вводи, а їх у нас багато, бо актори хворіють.

Зараз не маємо можливості випускати нові вистави. У нас відбулося лише дві прем’єри (“Момент” і “Ліки для Ліки”), які були готові ще в попередньому сезоні. Але з того ж таки минулого сезону ще не випустили чотири вистави. І поки існуватимуть обмеження по кількості глядачів, ми не зможемо випускати нових прем’єр.

Але трупа працює. Триває робота над великим проєктом “Майстерня Молодого. Драматург”. Робимо читки п’єс, це вже друга така майстерня. До Нового року повинні завершити цикл-марафон читання сучасної драматургії. Вже зараз бачимо, що маємо в цьому році досить цікаві п’єси. Три з першої майстерні вже поставили в Молодому театрі. Сподіваємося, що щось поставимо і з другої майстерні.

Студенти з мого режисерського курсу, які навчаються в Національному університеті театру, кіно і телебачення ім. Івана Карпенка-Карого разом з акторами театру готують дві вистави за оповіданнями американських авторів.

Фото **Олексія ТОВПИГИ**

Матеріали підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

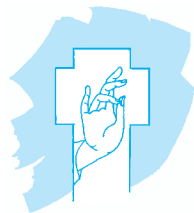

“Четверта субота листопада – День пам’яті жертв Голодомору”.

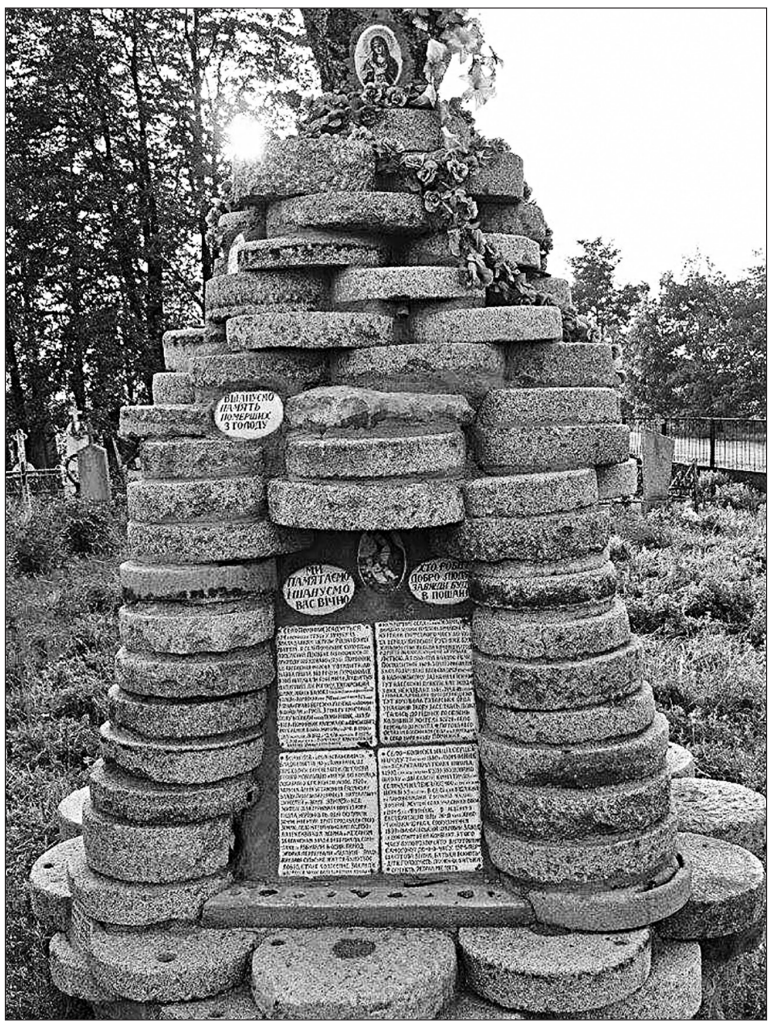

Жорна комуністичного злочину

Валентина КОВАЛЕНКО,
письменниця

Цей пам’ятник ще за радянщини створив житель села Вікторівка, що на Черкащині, Олексій Коваленко. Він зібрав докупи усі жорна з дворів, де люди померли під час Голодомору. Жорна, як символ того, що тоді вони перестали бути потрібними, бо не було що молоти... Пам’ятник дідусь Олексій встановив на цвинтарі, бо колишня влада не дозволила ставити його у селі. Але сюди ніколи не заростає стежина і завжди лежать живі квіти.

Зараз важко уявити собі, що до визнання Голодомору наступні покоління нічого не знали про голод, а хто знав, говорили пошепки... Під страхом смерті комуністи витравлювали з пам’яті страшні спогади тих людей, які були свідками Голодомору. Не можна пробачити, що в українців вкрали навіть пам’ять і невиплакані сльози...

Дякуючи третьому президенту України Віктору Ющенку, в Києві є музей Голодомору. Там і книги загиблих по кожній області, і книги страшних спогадів... І відео... І вжиткові предмети того трагічного часу... І безліч світлин.

Збережи пам’ять – передай правду

Музей Голодомору запустив соціальну інформаційну кампанію до 87-х роковин Голодомору-геноциду. Візуальне рішення створив відомий український клуб ілюстраторів.

Соціальна реклама закликає зберегти пам’ять про своїх рідних і злочин геноциду української нації, передавши записані свідчення, старі світлини, родинні реліквії для експозиційного наповнення другої черги Музею Голодомору.

Основні гасла цьогорічної інформаційної кампанії:

Збережи пам’ять – передай правду

Збережи пам’ять – передай до Музею

“У нашій соціальній рекламі ми робимо акцент на тому, що кожен українець може долучитися до збереження пам’яті та правди про Голодомор, про злочин геноциду української нації”, – говорить **генеральна директорка Національного музею Голодомору-геноциду Олеся Стасюк.**

Розкажіть історію родини, запишіть свідчення свого дідуся чи бабусі, дослідіть сімейний фотоархів та реліквії – передайте їх до музею. Для того, щоб поділитися історіями та родинними предметами пам’яті, напишіть на музейну скриньку memoholodpress@gmail.com.

Інформаційна довідка: Четверта субота листопада – день, що об’єднує українців через спільне минуле – День пам’яті жертв Голодомору. Цьогоріч Україна та світ вшановуватимуть невинно вбитих голодом українців **28 листопада.**

Традиційно **о 16:00** ми запалимо свічки у вікнах своїх будинків або біля меморіалів пам’яті жертв Голодомору-геноциду по всій Україні та за кордоном. Це всеохопна акція “Свічка у вікні”, яку 2003 року ініціював дослідник Голодомору Джеймс Мейс.

У самому СССР десятиліттями існувала заборона на пам’ять про жертв Голодомору – жодних публічних розмов, жодного вшанування пам’яті невинно вбитих. Нині ми маємо можливість говорити та поширювати правду, аби цей злочин ніколи не повторився.

Музей Голодомору — це єдиний у світі музей, який розповідає про геноцид українців. Ми навчаємо протистояти ненависті та порушенню прав людини, застерігаємо суспільство від повторення вчинення злочину геноциду шляхом накопичення і поширення знань про Голодомор.

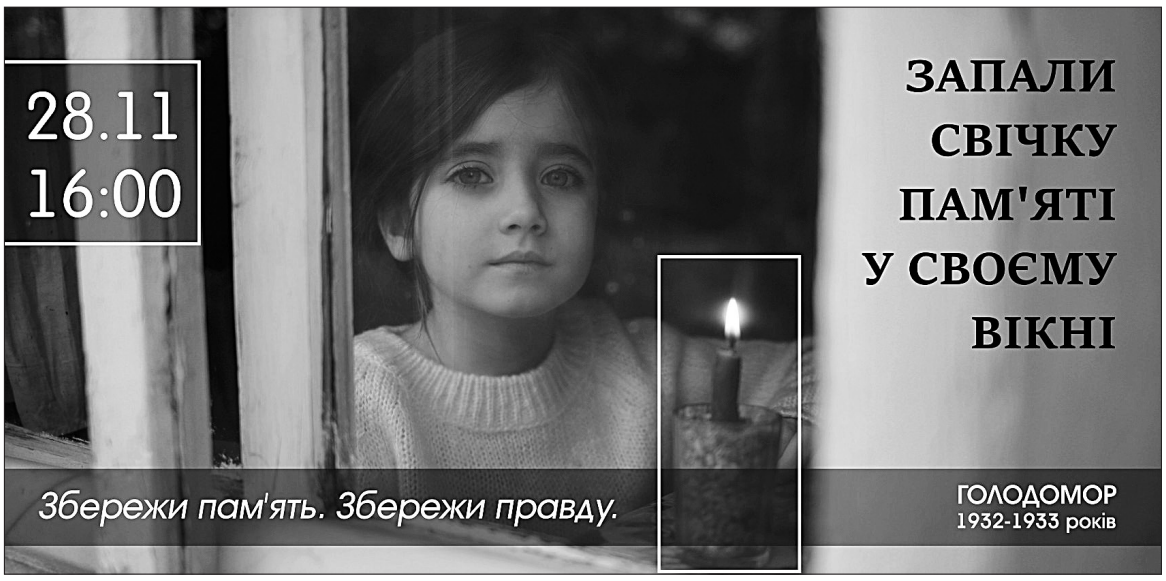

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА” імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!

ПЕРЕДПЛАТА—2021

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74

на 1 місяць	21 грн 43 коп.	на півроку	115 грн 58 коп.
на 3 місяці	61 грн 29 коп.	на рік	225 грн 96 коп.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова), Павло МОВЧАН, Микола ТИМОШИК, Георгій ФІЛІПЧУК, Іван ЮЩУК
Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК, Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”, 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.
Індекс газети **“Слово Просвіти” — 30617**

4 820095 780016 20048